

Dokument nr. 4.

(1957)

Forsvarets ombudsmannsnemnds innberetning til Stortinget om virksomheten i tiden 1. januar—31. desember 1956.

Register.

<i>I. Innledning</i>	2
<i>II. Ombudsmannens beretning</i>	2
Innledning	2
Menige mannskapers saker	3
Verneplikt. Utskrivning. Rulleføring	3
Innkalling. Fremmøte. Fritaking. Utsettelse	3
Opptjening. Godskriving. Tjenestetidens lengde	4
Tjenestelettelser	4
Beordring. Overføring. Forflytning. Frabeordring. Dimittering	4
Uniformer. Personlig utstyr. Erstatning for tap av utstyr	5
Forlegningsforhold	5
Kosthold	6
Tjenesteforhold	6
Permisjoner	6
Velferd	7
Kantiner	7
Disiplinær- og straffesaker	7
Forholdet mellom befal og menige	7
Tillitsmannsutvalg	8
Lønn (innkommanderingstillegg)	9
Tillegg	10
Godtgjøringer	10
Sosiale saker	11
Sykesaker. Erstatning. Tannpleie	11
Befalssaker	12
<i>III. Ombudsmannsnemndas beretning</i>	14
Nemndas reiser	14
Nemndas møter	18

Innledning.

Nemndas innberetning for virksomheten i 1956 er i formen den samme som for året 1955. En har imidlertid søkt å etterkomme ønsket om en mer kortfattet, punktvis oversikt over de viktigste generelle og prinsipielle spørsmål som er tatt opp med militære myndigheter og/eller departementet.

Ombudsmannen har begrenset sin omtale av de mange enkeltsaker. En rekke befalssaker er avvist fordi de ikke først har vært tatt opp tjenestevei eller henvist til behandling i vedkommendes organisasjon. Når det gjelder de meniges saker er mannskapene i enkelte tilfelle anmodet om å ta sakene opp i tillitsmannsutvalgene. Dette er gjort både fordi de reiste spørsmål naturlig burde behandles der og for å aktivisere utvalgene.

Nemnda har som foregående år delt sin innberetning i et avsnitt om reiser og et om møter.

Nemnda er av den oppfatning at det er viktig ved besøk i forlegningene og ved samtale med mannskaper, tillitsmannsutvalg, befal og sjefer, til enhver tid å være kjent med mannskapenes og befalets tjeneste- og arbeidsforhold. Under besøkene blir Nemnda orientert om og drøfter med avdelingen de problemer som er aktuelle og som det er naturlig for Nemnda å uttale seg om. Mange spørsmål lover avdelingene selv å ordne opp med. Andre spørsmål tar Nemnda, etter befaringen, stilling til. De spørsmål som Nemnda på denne måte tar stilling til blir senere tatt opp med de militære myndigheter og/eller departementet. En har funnet det naturlig og hensiktsmessig, under avsnittet reiser, å gjøre rede for de spørsmål som på denne måte er tatt opp. Det er hensikten, når

denne ordning kommer ordentlig i sving, også å gjøre rede for det resultat bemerkningene fører til. Da alle de positive sider ved forlegningsforholdene på denne måte ikke kommer fram blir bildet skjevt, men Nemnda har funnet å måtte se bort fra denne side av saken for å få et konkret bilde av Nemndas virksomhet på dette område.

Under avsnittet møter har en kortfattet og punktvis gitt en oversikt over de viktigste saker Nemnda har behandlet.

Nemnda og Ombudsmannen er over alt blitt møtt med velvilje og stor hjelpsomhet. Forsvarsdepartementet og Overkommandoene har vist stor interesse for å påskynde behandlingen av de saker som Nemnda eller Ombudsmannen har tatt opp.

Nemnda og Ombudsmannen har arbeidet videre med å styrke ordningen med tillitsmannsutvalg i Forsvaret. En kan spore fremgang både når det gjelder forståelsen for utvalgenes betydning og i deres virksomhet. En statistikk Ombudsmannen har utarbeidet viser også det, men det mangler ennå meget på at utvalgene går inn som et naturlig ledd i avdelingens administrasjon. De nye bestemmelser om tillitsmannsutvalg i Forsvaret og den nye brosjyren om tillitsmannsutvalgene som Forsvarets Pressetjeneste arbeider med vil sikkert bidra til ytterligere fremgang.

For å få bedre kontakt og et godt samarbeid med ungdomsorganisasjonene og den av Statens Ungdomsråd oppnevnte «Komitéen Ungdomsorganisasjonene og Forsvaret» er det ved ansettelsen av den nye sekretær ved Ombudsmannens kontor lagt spesiell vekt på kjennskap til ungdomsorganisasjonene og deres arbeid.

Ombudsmannens beretning.

INNLEDNING

Ombudsmannen har i 1956 behandlet 429 nye saker og 50 saker fra 1955, i alt 479 saker. Av disse var 43 saker ikke ferdig behandlet ved utgangen av 1956.

Av sakene var 166 reist av enkelte soldater, 69 av grupper av soldater, tillitsmenn på

vegne av soldater de representerer eller av velferdsoffiserer på vegne av mannskapene. 120 saker var reist av enkelte befalingsmenn, 17 saker av grupper av befal. 33 saker var tatt opp av Ombudsmannen og 24 av staber, militære avdelinger eller andre institusjoner.

Fordelingen på forsvarsgrenene er følgende:

Hæren	259
Marinen	67
Flyvåpnet	61
Fellesinstitusjoner	42

Sakene fordeler seg slik på de forskjellige områder:

Menige mannskaper.

Verneplikt, utskrivning, rulleføring	4
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	23
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens	
lengde, tjenestelettelser	41
Beordring, overføring, forflytning, fra-	
beordring, dimittering	28
Uniformer, personlig utstyr, erstatning	
for tap av utstyr	23
Forlegningsforhold	5
Kosthold	6
Tjenesteforhold	18
Permisjoner	29
Velferd	6
Kantiner	3
Disiplinær- og straffesaker	9
Forholdet mellom befal og menige	6
Tillitsmannsutvalg, tillitsmennenes rettig-	
heter	8
Lønn (innkommanderingstillegg)	10
Tillegg	11
Godtgjøringer	17
Sykesaker, erstatning, tannpleie	18
Sosiale saker	10

Befal.

Utnevnelse, fast ansettelse, konstitusjon	
etc.	4
Engasjement, åremålstilsetting	7
Beordring, frabeordring, forflytning,	
plikttjeneste	21
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	10
Tjenesteforhold	13
Permisjon, ferie	2
Sykesaker, legetjeneste	3
Disiplinær- og straffesaker	2
Underbringelse, kontorforhold	8
Familieboliger	8
Lønn	15
Tillegg	19
Godtgjøringer	23
Forsvarets skoler	6
Sivil opplæring	2
Diverse	11

Som tidligere år har det i løpet av 1956 vært mange henvendelser til Ombudsmannens kontor med anmodning om opplysninger og råd og veiledning. Disse henvendelser er ikke registrert blant foran nevnte saker.

Arbeidet med den enkelte sak er lagt opp som tidligere år. Det er ikke ført noen statistikk som viser resultatet sett i relasjon til den avgjørelse som er truffet i saken før Ombudsmannens behandling, idet Ombudsmannen ikke har lagt vekt på hvor mange avgjørelser som er endret til fordel for den som har henvendt seg til Ombudsmannen.

Av befalssakene, spesielt i gruppene lønn, tillegg og ansiennitet, er endel saker henvist til behandling i de respektive befalsorganisasjoner overensstemmende med militærkomitéens uttalelse i innstillingen til beretning for 1954.

Ombudsmannen har arbeidet videre med å gjøre institusjonen og tillitsmannsordningen kjent.

Det er også i år drevet en utstrakt foredragsvirksomhet, Ombudsmannen har deltatt i en nordisk konferanse for militære juridiske tjenestemenn i København.

Omtalen av sakene er i år redusert til spesielle saker innenfor de forskjellige grupper.

Verneplikt. Utskriving. Rulleføring.

Det er i denne gruppe behandlet 4 saker, som Ombudsmannen ikke finner grunn til å referere.

Innkalling Fremmøte. Fritaking. Utsettelse.

De fleste av sakene innenfor denne gruppe gjelder fritaking fra eller utsettelse med militærtjeneste.

13 saker gjelder utsettelse med førstegangstjenesten eller rest på førstegangstjenesten. 8 saker gjelder utsettelse med repetisjonsøvelser. Av sakene som gjelder førstegangstjenesten er begrunnelsen for søknaden i 6 tilfelle påbegynt utdanning, 4 saker gjelder økonomiske forhold.

Av sakene som angår repetisjonsøvelsene er begrunnelsen i 6 av tilfellene at militærtjenesten vil bety et kjedelig avbrekk i utdannelsen. De fleste skal i nær fremtid opp til eksamen. I 2 tilfelle er vedkommende forbitret over igjen å bli innkalt til militærtjeneste.

Spørsmålet om rettferdig fordeling av innkallinger til repetisjonsøvelser har for øvrig større aktualitet enn antallet saker synes å tyde på. Ombudsmannen får ofte personlige henvendelser nettopp om dette. De fleste kan ikke skjønne hvorfor de skal inn igjen, når flesteparten i deres bekjentskapskrets ikke har vært inne så ofte. Det er Ombudsmannens oppfatning at en nærmere orientering om disse spørsmål fra myndighetenes side ville være av betydning.

Når det gjelder repetisjonsøvelser, har Ombudsmannen fulgt den samme praksis med hensyn til behandlingen av søknader om utsettelse som tidligere.

Opptjening. Godskriving. Tjenestetidens lengde. Tjenestelettelser.

9 av de 41 sakene i denne gruppe gjelder opptjening av forsømt tjeneste. I alle disse sakene har Ombudsmannen bare kunnet konstatere at bestemmelsen om opptjening er truffet overensstemmende med gjeldende bestemmelser. I flere av tilfellene har det imidlertid, etter Ombudsmannens oppfatning, vært urimelig å pålegge opptjening.

I sin innberetning til Stortinget for 1954 viet Ombudsmannen spørsmålet bred oppmerksomhet og pekte på at den praksis som ble fulgt, etter Ombudsmannens oppfatning var i strid med vernepliktslovens bestemmelser.

Militærkomitéen ba i sin innstilling i forbindelse med beretningen, innst. S. nr. 6 for 1956, departementet ta saken opp til behandling snarest mulig, og eventuelt legge den fram for Stortinget, slik at det kunne bli brakt full klarhet i spørsmålet.

Det er ennå ikke kommet nye bestemmelser på dette område, noe Ombudsmannen finner meget beklagelig.

Det foreligger et forslag til nye bestemmelser, men det foreligger intet om når de nye bestemmelser vil bli satt i verk.

8 av sakene gjelder godskriving av tjeneste i annet våpen eller elevtid ved forskjellige av Forsvarets skoler og kurs. Bestemmelsene på dette felt har hittil vært mangelfulle. Også for denne gruppes vedkommende foreligger det forslag til nye og klarere bestemmelser, slik at Ombudsmannen ikke finner grunn til å gå nærmere inn på de behandlede saker.

Ombudsmannen har også i år behandlet relativt mange, i alt 21, saker angående tjenestetidens lengde. Grunnen til dette er i det alt vesentlige overgangen til 16 måneders tjeneste for Hærens vedkommende. Bestemmelsene på dette felt er klare, og må vel også sies å være rimelige.

I de aller fleste sakene var den avgjørelse som var truffet riktig, i 3 saker ble imidlertid avgjørelsen omgjort, slik at vedkommende fikk 12 i stedet for 16 måneders tjeneste.

2 av henvendelsene var fra vernepliktige sivilarbeidere, som gjerne ville ha Ombudsmannens uttalelse om hvor lang tjenestetid de skulle ha, sett på bakgrunn av den militære tjenestetid i samme tidsrom.

Beordring. Overføring. Forflytning. Frabeordring. Dimittering.

Av de saker som er behandlet gjelder bare 3 spørsmål om overføring fra en forsvarsgren til en annen, for sivilt å kunne dra nytte av militærtjenesten. I det ene tilfellet gjaldt det overføring fra Marinen til Flyvåpnet, her ble overføringen anbefalt såfremt det kunne skaffes erstatningsmannskap. I de to andre tilfellene gjaldt det overførsel fra Hæren til Marinen, som ikke lot seg gjennomføre. Bare tre saker i denne gruppe skulle tyde på at Forsvaret så langt det er mulig etterkommer de vernepliktiges ønsker. Det er imidlertid Ombudsmannens oppfatning at aktive sjømenn av og til har vanskeligheter med å bli fordelt til Marinen. Dette blir begrunnet med at mannskapsfordelingen til Marinen er så liten at det ikke er plass til alle aktive sjømenn av enkelte års utskrivningsstyrker.

I 4 tilfelle ble det søkt om overføring til tjeneste nærmere hjemmet på grunn av sykdom i familien, alle 4 søknader ble innvilget. En søkte forflytning nærmere hjemmet for å kunne ta del i og passe på arbeidet ved sitt gårdsbruk, og en annen søkte overflytning til Oslo for å kunne fortsette sine studier. Begge disse søknader ble også etterkommet.

Det er Ombudsmannens oppfatning at de militære myndigheter stiller seg så velvillig som mulig til slike søknader, når viktige velferdsgrunner er årsaken til søknaden. Det er selvsagt ikke alltid så lett å gjennomføre dette, fordi det ofte ikke er plass ved den avdeling vedkommende ønsker seg til, eller fordi det er for lite mannskap ved den avdeling han søker seg fra. Hensynet til at tjenesten skal gå tilfredsstillende ved alle avdelinger veier selvsagt tungt for de avgjørende myndigheter.

Det er et spørsmål om det ikke i helt spesielle tilfelle burde være anledning til overførsel fra de ordinære styrker til Heimevernet. Ombudsmannen har hatt til behandling en sak som synes å tyde på det, og som i det følgende skal refereres i hovedtrekkene:

En forpakter på en av Bangdalsbrukets gårder i Ytre Namdal var innkalt til 16 måneders førstegangstjeneste. Han hadde en gunstig 5 års forpaktningkontrakt med Bangdalsbruket. Eiendommen lå meget ensomt til, nærmeste nabo var en halv mil unna, og det var 2 mil til nærmeste post- og dampshipsstoppested. Salsvannet var den vanlige ferdselsvei, men når isen hadde lagt seg, ble det meget tungvint å komme fram. Han hadde hustru og et barn på 5 år, og hans hustru ventet et barn til. Han hadde arbeidet hardt for å skaffe et levelig utkomme for seg og sine, bl. a. hadde han skaffet besetning på gården.

Ved siden av gårdsbruket arbeidet han i skogen. I kontrakten hadde han forpliktet seg til å stelle jorden forsvarlig og å holde husene i skikkelig stand.

Skulle han inn i militærtjeneste, måtte han gi opp forpakningen. Det var klart at hustruen ikke kunne bo der alene. Arbeids- hjelp var ikke å oppdrive, heller ingen som kunne overta forpakningen mens han var borte. Det arbeid han hadde utført ville være forgjeves om eiendommen skulle ligge brakk i 16 måneder. Han måtte selge sin besetning og skaffe familien et sted å bo. Han syntes det var hardt å måtte gjøre dette, og på den bakgrunn søkte han om overførsel til Heimevernet. Etter gjeldende bestemmelser er det ikke anledning til slik overførsel. I første omgang ble han gitt utsettelse, men dette er bare å skyve vanskelighetene foran seg. Før eller siden må han ut, og da melder vanskelighetene seg igjen.

Det er mulig at han kunne få plasert dyrene og skaffe pensjon til familien under militærtjenesten. Det er også mulig å tilstå ham forhøyet familietillegg og annen økonomisk hjelp. Men i alle fall vil gården ligge der uten å bli drevet. Når en tenker på hvor stort apparat som må settes i sving for å holde soldaten og hans familie noenlunde skadesløse, melder spørsmålet seg om det i et slikt tilfelle ville være fornuftigere å føre mannen over til Heimevernet, hvor han vil kunne gjøre sin tjeneste uten særlige vanskeligheter.

8 saker gjelder spørsmål i forbindelse med dimittering, de fleste om hvordan det skal forholdes med reisedager til og fra tjenestestedet. Ombudsmannen har redegjort for de gjeldende bestemmelser på dette område.

Uniformer. Personlig utstyr. Erstatning for tapt utstyr.

6 av de sakene Ombudsmannen har behandlet i denne gruppen gjelder pålegg om erstatning for tapte eller ødelagte effekter.

Militærkomitéen ba i innst. S. nr. 6, 1956 departementet dra omsorg for at den praksis som hittil har vært fulgt på det erstatningsrettslige område innen Forsvaret måtte bli tatt opp til ny vurdering, og at det snarest måtte bli utarbeidet nye regler felles for hele Forsvaret.

Slike regler er ikke kommet ennå, men Ombudsmannen er kjent med at departementet arbeider med spørsmålet. Ombudsmannen finner derfor ikke å burde gå nærmere inn på de behandlede saker på dette felt.

De øvrige saker i denne gruppe gjelder klager over at det er så vanskelig å få tildelt forskjellige ting av det personlige utstyr

mannskapene skal ha. Dette gjelder i særlig grad Hæren. Ved en avdeling får de ikke barberblader, ved en annen avdeling er det dårlige permisjonsskjorter, noen får bare hullele strømper, mens andre har vanskeligheter med å få brun skokrem til permisjonsskoene. Antall saker behandlet i tillitsmannsutvalget innenfor denne gruppe viser at det er mange, om enn små problemer på dette felt.

Selv om det ofte er bagatellmessige saker det dreier seg om, er det ikke tvilsomt at dette er forhold som skaper vansker ute ved avdelingene. Ombudsmannen skal i denne forbindelse referere fra et møte i et tillitsmannsutvalg, hvor problemet ble drøftet:

«Med utgangspunkt i sak 2 på dagens saksliste kommer man i møtet tilbake til generelle betraktninger omkring forsyningene til avdelingene.

Det ble hevdet at det tok urimelig lang tid og uforholdsmessig mye arbeid å få effektivt bestillingene. Hver for seg kan kanskje disse daglige irritasjoner kalles bagateller, men summeres bagatellene blir de etter hvert så store at man ikke kan se bort fra dem eller bortforklare dem.

Tillitsmennene må under møtene etterlyse selvfølgelig ting som vaskekluter, vaskekoster, barberblad, skokrem, permisjonssko, uniformer, kapper.

På møtet ble det fremsatt forslag om at utvalget bør gi uttrykk for at disse forholdene virker deprimerende på både befal og menige i det lange løp, og at tregheten i forsyningstjenesten er et ikke uvesentlig problem for avdelingen. Avdelingene fremsender rekvisisjoner og etterlyser leveringer som ikke kommer. En bagatell som barberblad og skokrem har det erfaringsmessig tatt måneder å bringe fram til avdelingene.»

Det er klart at forsyningsapparatet innen Forsvaret er så stort og komplisert at det er ytterst vanskelig å få det til å fungere helt feilfritt til enhver tid. Det er imidlertid Ombudsmannens erfaring at det syn det er gitt uttrykk for i foran gjengitte referat ikke er enestående, og på den bakgrunn har Ombudsmannen tatt spørsmålet opp med departementet.

De nye permisjonsuniformene er det fremdeles mange avdelinger som ikke har fått, og dette har vært et stadig tilbakevendende tema under Nemndas befaringer.

Spørsmålet har vært tatt opp med Generalintendanten, som opplyser at det har tatt tid å få sydd opp tilstrekkelig antall uniformer, og at kunngjøringen av bestemmelsene om bruk av de nye uniformene kom litt for tidlig.

Ombudsmannen har henledet departementets oppmerksomhet på spørsmålet.

Forlegningsforhold.

Ombudsmannen har hatt få slike saker til behandling. Dette betyr imidlertid ikke at

forlegningsforholdene over alt er tilfredsstillende. Nemndas erfaringer fra befaringene og den interesse nettopp dette spørsmål vies i tillitsmannsutvalgene viser at det i gamle forlegninger ennå mangler meget før en kan si at forholdene er gode.

Etter det militærkomitéen uttalte i sin innst. S. nr. 6, 1956, går en ut fra at det fra departementets side blir gjort det som kan gjøres for etter hvert å bedre forholdene i de eldre etablissementer.

Kostholdet.

Mens Ombudsmannen har hatt få saker til behandling, har kostholdet ofte vært oppe til behandling på tillitsmannsutvalgenes møter.

Av de sakene Ombudsmannen har hatt til behandling gjelder to klager over at det blir servert for mye hermetisk mat. En sak gjelder klage over matfettinnblanding i margarin, mens de andre sakene stort sett gjelder klage over for lite variasjon i pålegg.

Det er Ombudsmannens inntrykk etter årets befaringer at kostholdet i dag ikke er så godt og rikelig som det var f. eks. for 2 år siden. Det har sin naturlige forklaring i prisstigningen, som ikke er fulgt av et høyere kostøre. Det har også vist seg at Flyvåpnet har et lavere kostøre enn Hæren og Marinen. Så vidt Ombudsmannen forstår, skyldes det at Flyvåpnet i motsetning til de andre forsvarsgrener posterer lønn til sivil kjøkkenbetjening på kostkapitlet. Ombudsmannsnemnda har hele tiden gått inn for ansettelse av sivilt kjøkkenpersonell. Slik personell vil ha større muligheter for å nytte ut kostøret og skape et godt kosthold. Etter de erfaringer Nemnda har fra sine mange befaringer, er det ikke tvilsomt at dette syn er riktig. Det har imidlertid ikke vært Nemndas mening at lønn til sivilt kjøkkenpersonell skulle dekkes av kostøret.

Tjenesteforhold.

Det er en rekke forskjelligartede forhold som er samlet i denne gruppen. Svært mange av sakene har vært forespørsler til Ombudsmannen med anmodning om redegjørelse om gjeldende bestemmelser på de forskjelligste felter.

Enkelte skal ha rede på hva slags gjøremål en arbeidsdyktig «A» kan settes til. Andre er interessert i hvilken og hvor mye tjeneste kokkene kan pålegges utenom kjøkkentjenesten. I enkelte tilfelle har det vært klaget over at leiravdelingens mannskaper er satt til vakttjeneste.

Spørsmål om dagligtjenestens lengde har også vært fremmet i endel av sakene. Av

andre spørsmål som har vært oppe kan nevnes spørsmålet om å slippe nattevakt for å kunne følge sivile kveldskurs, om skiftordning i kjøkkenet for å få en rettferdigere fordeling av kjøkkentjenesten, om rettigheter for skoleelever, om Marinens 5-dagers uke, om adgangen til å bruke korporaler og menige til kjøkkentjeneste i befalsmessa.

Ombudsmannen har i alle sakene redegjort for de gjeldende bestemmelser. Mange av sakene har ligget slik an at det har vært naturlig å ta problemene opp til drøftelse i tillitsmannsutvalgene, og Ombudsmannen har bedt om at det må bli gjort.

Permisjoner.

Permisjoner er et spørsmål som opptar soldatene meget. Det er den største gruppen saker Ombudsmannen har behandlet, og det er en av de største gruppene i oversikten over tillitsmannsutvalgenes arbeid.

Endel generelle spørsmål om permisjoner er behandlet i Nemndas beretning.

Av de 29 sakene Ombudsmannen har behandlet gjelder 12 saker jordbrukspermisjoner. De fleste henvendelser er kommet fra mannskaper ved avdelinger som etter bestemmelsene er fritatt for avgivelse til dugnad eller jordbrukspermisjon.

For en enkelt avdeling synes det å være grunn til å endre bestemmelsene, nemlig Garnisonen i Sør-Varanger. Nemnda har nevnt dette i sin beretning fra befaringen, og spørsmålet er tatt opp med departementet.

For en gruppe personell har det vært noen tvil om bestemmelsene gjelder. Det er sersjant aspirantene som er ute ved avdeling til tjeneste de siste 4 måneder av sin tjenestetid. Mens sersjant aspirantene går på befalsskole får de ikke jordbrukspermisjon, idet befalsskolene er fritatt for slik avgivelse. De siste 4 måneder tjenestegjør de imidlertid ved avdelinger som kan avgi personell til slike permisjoner.

Ombudsmannen tok saken opp med departementet, som forela den for Hærens Overkommando. HOK hevdet at aspirantene ikke kunne gis jordbrukspermisjon, idet også de siste 4 måneder ifølge Stortingets vedtak fortsatt er endel av utdannelsen. HOK uttalte videre at den tid sersjant aspirantene får praktisk tjeneste allerede er for kort, og at situasjonen vil bli ytterligere forverret om de også skal ha jordbrukspermisjon i denne tiden.

Av de øvrige spørsmål som er reist i forbindelse med permisjoner, er det to Ombudsmannen finner grunn til å nevne. Det ene er gratis permisjonsreiser for sambandspersonell i Finnmark. Spørsmålet ble tatt opp av til-

litsmennene for sambandsavdelingen ved Finnmark Landforsvar. Personellet her som har gjennomgått radioskolen, har et års plikttjeneste. I skoletiden får de to gratisreiser. Under sin plikttjeneste har de samme økonomiske betingelser som mannskaper som er inne til vanlig tjeneste, nemlig innkommanderingstillegg kr. 4 og korporalstillegg kr. 1. For det personell som var hjemmehørende i Sør-Norge, og som gjorde sin tjeneste i Finnmark, ville det ikke være mulig å komme hjem i løpet av dette året, idet de av innkommanderingstillegget ikke ville kunne spare sammen til reisepenger. De syntes det var urettferdig at de ikke skulle få gratis permisjonsreise i denne tiden.

Ombudsmannen tok saken opp med departementet, som fant å kunne samtykke i at elever ved Sambandets radioskole i plikttjenesteåret ble tilstått to gratis permisjonsreiser.

Det andre spørsmålet gjelder betaling av reisepenger når personell blir kalt tilbake fra permisjon av tjenestlige grunner. Det finnes ikke regler om dette, og Ombudsmannen foreslo overfor departementet at det ble utarbeidet retningslinjer for dekning av reiseutgifter i slike tilfelle.

Det var departementets oppfatning at slik tilbakekalling fra permisjon forekom ytterst sjelden, og at det neppe var behov for særskilte bestemmelser. De få tilfelle som forekom ville være av så varierende karakter at de burde avgjøres i hvert enkelt tilfelle. Det ble tatt inn en kunngjøring i KtF om at spørsmålet om dekning av reiseutgifter i slike tilfelle skulle forelegges for Overkommandoen, tviilstilfelle for departementet.

Velferd.

De velferdssakene som er behandlet er mindre saker. I et par tilfelle er det mangler ved kinodriften som Ombudsmannen har gjort FUVK oppmerksom på. En sak gjaldt disponering av velferdskontoen, og to saker gjaldt henvendelser fra avdelinger som, fordi de ikke hadde velferdsoffiser, ikke fikk noe skikk på velferdsarbeidet.

Kantiner.

I denne gruppen er det bare behandlet 3 saker. En sak gjaldt herberge- og kantinevirksomheten i Kristiansand. Underskuddet ved herbergevirksomheten var så stort at Forsvarets Kantiner var stemt for å legge ned virksomheten dersom midler til dette ikke ble stillet til disposisjon på annen måte. Ombudsmannen ble av Forsvarets Kantiner anmodet om å undersøke hvordan de avdelinger

som sognet til herberget så på spørsmålet. Samtlige avdelinger var av den oppfatning at virksomheten burde fortsette. Forsvarets Kantiner besluttet derfor å fortsette driften, men har gjort en henvendelse til departementet om tilskudd til driften av slike permisjonssteder.

En sak gjaldt kantine- og fritidsbygg på Setermoen, hvor Ombudsmannen er blitt orientert om de forhold som ligger til grunn for forsinkelsen og igangsetting av byggearbeidet. Som nevnt i Nemndas beretning skal arbeidet nå påbegynnes.

Disiplinær- og straffesaker.

Ombudsmannen redegjorde i beretningen for 1955 for den forskjellige praksis som ble fulgt i Hæren og Flyvåpnet på den ene side og Marinen på den annen side når det gjaldt spørsmål om refusjon av omkostninger i forbindelse med avhentning av personell som enten var kommet på drift, eller som ikke møtte opp etter endt permisjon. Marinen gjorde alltid refusjonskrav gjeldende overfor vedkommende soldat.

Forsvarsdepartementet har i skriv av 19. desember 1956 bestemt at Marinen for fremtiden skal følge de øvrige forsvarsgreners praksis for så vidt gjelder spørsmålet om trekk i mannskapenes dagpenger.

Spørsmålet om reisegodtgjøring ved soning av arrest ble det også redegjort for i beretningen for 1955. Dette spørsmål er også løst tilfredsstillende, en viser for så vidt til det som er sagt om dette spørsmål i Nemndas beretning.

Av de øvrige disiplinærsaker som er behandlet gjelder en klage over en kompanisjef som har gjennomført en kollektiv permisjonsnektelse uten at betingelsene for det var til stede, og uten at dette er gjort i form av en refselse overfor den enkelte.

En annen sak gjaldt ilagt straffeeksesis. Begge sakene er ordnet tilfredsstillende.

Forholdet mellom befal og menige.

Det er behandlet 5 saker i denne gruppe. 4 av sakene gjaldt en befalingsmanns opptreden overfor en enkelt soldat. Sakene er nærmere undersøkt av Ombudsmannen, og har fått en tilfredsstillende løsning.

Ombudsmannen skal referere noe utførligere den siste av sakene, som er av en annen karakter, nemlig forholdet mellom korporaler og menige:

Av et referat fra et tillitsmannsutvalg som ble oversendt Ombudsmannen fremgikk det at mannskapene var misfornøyd med at det

var satt opp en skillevegg i spisesalen, slik at det var blitt avdelt en egen spisesal for korporalene. Ombudsmannen tok spørsmålet opp med Hærens overkommando og uttalte at det så vidt Ombudsmannen forsto ikke var vanlig praksis å trekke et så skarpt skille mellom korporaler og menige, og at det etter ombudsmannens mening neppe kunne være riktig å gjøre det.

Hærens overkommando uttalte at det formelt sett ikke var noe til hinder for å trekke et slikt skille, men at det var meget som talte for at en burde unngå en slik ordning, da det kunne skape unødig konfliktstoff. For å få spørsmålet ordentlig belyst ble saken sendt staber, avdelinger, skoler m. v. til uttalelse. Et av spørsmålene som ble stilt var: «Er det av tjenestlige grunner ønskelig og nødvendig med egen spisekrok for korporaler, eller er det andre og bedre grunner som taler for å holde på en ordning med felles spisesal?»

Det hersket forskjellige meninger om spørsmålet. Vurderingene var bl. a. avhengig av bygningstekniske forhold, kjøkkenets kapasitet, antall korporaler og korporalenes tjeneste.

Ca. 35 pst. av de avdelinger som var forelagt spørsmålet ønsket en ordning med felles-spising. Det var stort sett de avdelinger som hadde få korporaler og hvor korporalene ikke hadde ekstratjeneste av betydning. Begrunnelsen var at lagførerene bør dele lagetts kår, at de ikke bør skilles fra laget, at lagførerene bør ha ansvaret for laget, også under spisingen, at et skille ville skape unødig konfliktstoff mellom korporaler og menige.

Ca. 65 pst. av avdelingene mente at korporalene burde få egen spisesal, og anførte følgende hovedgrunner for det: Korporaler er befalingsmenn og en bør gjøre det som kan gjøres for å høyne korporalenes autoritet. Egen spisesal vil være et av midlene til det. Korporaler kan i forbindelse med tjenesten bli stilt overfor felles oppgaver og problemer som de får anledning til å drøfte når de er samlet i egen spisesal. Korporalenes arbeidsoppgaver og ansvar er større enn de meniges, oppdrag må utføres utenom den ordinære tjenestetid. Det er derfor både riktig og rimelig at de får fordelen med egen spisesal, bl. a. sparer de tid ved å slippe å stå i matkø. Med egen spisesal vil de få følelsen av å regnes med som befalingsmenn, noe som vil være heldig for tjenesten.

På bakgrunn av disse uttalelser og under hensyntagen til avdelingssjefenes kommandomessige ansvar fant HOK ikke grunn til å gi særlige bestemmelser for ordningen av spise-tjenesten for korporaler. Hovedsaken måtte etter HOK's mening være at disiplinen opprettholdes og at det hersket et godt forhold

mellom korporaler og menige basert på gjensidig respekt.

Spørsmålet var ikke forelagt mannskapene eller tillitsmannsutvalgene, bortsett fra det utvalg som har uttalt sin misnøye. Dette utvalg hadde nå intet å bemerke.

Ombudsmannen har intet ytterligere foretatt med saken.

Tillitsmannsutvalgene.

Ombudsmannen har i år utarbeidet en statistikk som gir visse opplysninger om tillitsmannsutvalgenes arbeid. De opplysninger som ligger til grunn for statistikken er ikke fullstendige, slik at de gitte opplysninger ikke blir helt nøyaktige. En mangler således oversikt over det nøyaktige antall avdelinger som skal opprette tillitsmannsutvalg og sende møtereferater til Ombudsmannen.

Etter bestemmelsene om innsendelse av møtereferater er det bare de sentrale fellesutvalg og de lokale utvalg ved avdelinger som er forelagt alene som sender referater til Ombudsmannen. Det er imidlertid også lokale utvalg på kompaninivå eller tilsvarende i virksomhet ved alle større avdelinger. Disse utvalg sender ikke inn sine referater, og er følgelig heller ikke med i denne oversikt.

Antall avdelinger som har sendt inn referater fordeler seg således:

Hæren: 63 avdelinger med 315 referater.
Marinen: 42 (inkl. fart.) med 399 referater.
Flyvåpnet: 17 avdelinger med 201 referater.

Det er i alt i utvalgene behandlet 3 554 saker fordelt på forsvarsgrenene således:

Hæren	1 668
Marinen	946
Flyvåpnet	940

Det er av det foreliggende materiale ikke mulig å se hvor mange av sakene som er løst ved behandlingen i tillitsmannsutvalgene.

Sakene fordeler seg således innen de respektive områder:

Innkalling, fremmøte, fritaking	1
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestelettelse	28
Beordring, overføring, forflytning, fra-beordring, dimittering	20
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	450
Forlegningsforhold	772
Kosthold	353
Tjenesteforhold	536
Permisjoner	358
Velferd	456
Kantiner	73
Disiplinær- og straffesaker	21

Forholdet mellom befal og menige	33
Tillitsmannsutvalg, tillitsmennenes rettigheter	148
Lønn (innkommanderingstillegg)	38
Tillegg	8
Godtgjøringer	26
Sykesaker, erstatning, tannpleie	78
Sosiale saker	9
Forsvarets skoler	40
Fritidsundervisning	31
Sivil opplæring	35
Diverse	40

Oversikten viser at det alt overveiende av utvalgenes saker dreier seg om personlig utstyr, forlegningsforhold, kosthold, permisjoner, velferd og tjenesteforhold. Ser en på den tilsvarende oversikt over saker behandlet av Ombudsmannen, finner en at tyngden innen de forskjellige grupper ikke korresponderer i de to oversikter. Gruppen uniformer, personlig utstyr er stor i begge oversikter og viser tydelig at dette er et viktig felt, hvor det tilsynelatende har vært endel å klage over. En kommer nærmere tilbake til dette under omtalen av de enkelte grupper.

Forlegningsforhold er den avgjort største gruppen med 722 saker. Ombudsmannen har bare behandlet 5 slike saker. Dette kan tyde på at det innenfor denne gruppen er behandlet mange mindre saker, og dessuten at svært mange av disse saker er løst i tillitsmannsutvalgene. Dette er da også et felt hvor den enkelte forlegningssjef har en ganske vid adgang til å treffe avgjørelser.

Kostholdet har ført til 353 saker i utvalgene, mens denne gruppe for Ombudsmannens vedkommende bare har ført til 6 saker. Det vesentlige av sakene i utvalgene dreier seg, såvidt en har oversikt over, om for lite og for liten variasjon i pålegget. I den senere tid synes det som om kostøret på grunn av den siste prisstigning har vært fremmet i diskusjonen i utvalgene.

Permisjoner er en stor saksgruppe både i utvalgene og hos Ombudsmannen, og synes å underbygge Nemndas oppfatning om at de någjeldende permisjonsbestemmelser ikke er tilfredsstillende.

Velferd er den siste store saksgruppen innenfor utvalgenes arbeidsområde. Dette betyr ikke at det er så stor misnøye med det velferdsarbeid som drives. Velferdsoffiseren trekker mannskapene, spesielt tillitsmennene, med i velferdsarbeidet, og det er vanlig å diskutere velferdsmessige tiltak i tillitsmannsutvalgene.

Det er ellers gledelig å se at gruppen «forholdet mellom befal og menige» bare utgjør 33 av de vel 3 500 saker som er behandlet.

Det tyder på at forholdet mellom befal og menige etterhvert er blitt bedre. Nemndas inntrykk er også det. Slike saker egner seg imidlertid ikke særlig for behandling i tillitsmannsutvalg. De blir nok som oftest lagt fram for sjefen av tillitsmennene i direkte konferanse. Statistikken på dette punkt gir derfor neppe et helt korrekt bilde av forholdet.

Som oversikten viser, mangler det meget på en kontinuerlig møtevirksomhet. Etter bestemmelsene skal det egentlig holdes 26 møter pr. år. For de sentrale utvalg har det imidlertid etterhvert utviklet seg den praksis at det bare holdes et møte pr. måned. Dette er også overensstemmende med de nye regler. Videre er det sannsynlig at det er holdt flere møter enn de referater som er sendt inn til Ombudsmannen tyder på, slik at bildet er noe gunstigere enn foran nevnte opplysninger gir inntrykk av.

Ombudsmannen vil i innberetningen for neste år forsøke å få gitt en mer fyldestgjørende oversikt over antall møter og de saker som har vært oppe til behandling.

De nye bestemmelser om tillitsmannsutvalg er omtalt i Nemndas beretning.

Ombudsmannen har fra Arbeidernes Ungdomsfylking og fra Statens Ungdomsråd mottatt henvendelser hvor det pekes på nødvendigheten av mer informasjonsstoff om Ombudsmanns- og tillitsmannsordningen. Dette spørsmål er også omtalt i Nemndas beretning.

Av de saker Ombudsmannen har behandlet innen denne gruppe, gjelder de fleste henvendelser fra tillitsmenn om hvordan arbeidet i utvalgene bør legges opp, hva slags saker tillitsmennene kan ta opp, offentliggjørelse av referater etc. Det er tydelig at behovet for opplysninger om arbeidet i utvalgene er stort. De nye, mer detaljerte bestemmelser som nå er gjort gjeldende vil gi svar på endel av spørsmålene.

Lønn (innkommanderingstillegg).

I forbindelse med den ekstraordinære beredskapstjeneste som ble pålagt enkelte avdelinger høsten 1956, har Ombudsmannen hatt 3 forespørsler om mannskapene tilkom ekstra godtgjøring for denne tjeneste, som kom i tillegg til førstegangstjenesten. Ved Stortingets vedtak av 8. mars 1955 ble Forsvarsgrenenes fredsregulativ endret slik at innkommanderingstillegget ble forhøyet til kr. 4 pr. dag. Det ble samtidig bestemt at dette skulle gjelde for all tjeneste i fred. Departementet har bekreftet at spørsmålet om forhøyet tillegg for ekstraordinær beredskapstjeneste ikke har vært drøftet.

I forbindelse med overtagelse av amerikanske marinefartøyer ble det sendt over norsk mannskap, deriblant vernepliktige, til å seile fartøyene hjem. På grunn av forsinkelser var det enkelte mannskaper som ikke kom hjem innen de var ferdige med sine 18 måneders tjeneste. De hadde tatt opp spørsmålet om ekstra godtgjørelse for tjenesten utover 18 måneder, men hadde fått opplyst at det ikke var noen hjemmel for slik ekstra godtgjøring. Ombudsmannen tok saken opp med Marinens Overkommando, som opplyste at det allerede var besluttet at mannskapene skulle bli lønnet som utskrevne konstabler II for den tiden som overskred ordinær tjenestetid.

Spørsmålet om rett til å kreve tilbake for meget utbetalt innkommanderingstillegg ble reist i en sak. Soldaten, som under tjenesten fikk sivil lønn, hadde levert sin avdeling oppgave over den lønn han fikk utbetalt. Allikevel hadde avdelingen utbetalt ham fullt innkommanderingstillegg med kr. 4 pr. dag. 9 måneder senere oppdaget avdelingen at han hadde fått utbetalt kr. 1,50 pr. dag for meget, og forlangte beløpet tilbakebetalt. Soldaten hevdet at han ikke kjente bestemmelsene og derfor ikke var klar over at han hadde fått utbetalt mer enn det han hadde krav på, han nektet derfor tilbakebetaling.

Ombudsmannen forela saken for HOK, som anbefalte at kravet om tilbakebetaling ble frafalt på grunn av soldatens manglende kjennskap til bestemmelsen. Departementet forela saken for Riksrevisjonen, som samtykket i at kravet ble frafalt.

Mannskapene ved en av Hærens avdelinger hadde på grunn av avdelingens spesialoppgaver ikke fått de vanlige langpermisjoner, og ble av den grunn dimittert et tilsvarende antall dager tidligere. Mannskapene hadde ikke fått utbetalt innkommanderingstillegg for de dagene de ble dimittert for tidlig, men mente å ha krav på det. Hadde de fått permisjonsdagene til den tid de ordinært skulle ha hatt dem, ville de fått innkommanderingstillegg. Det samme måtte gjelde om de fikk permisjon til slutt i form av for tidlig dimmisjon.

Ombudsmannen tok saken opp med departementet, som samtykket i at innkommanderingstillegg ble utbetalt.

Tillegg.

Samtlige saker i denne gruppe gjelder familietillegg. 5 av sakene gjelder søknad om å få forhøyet familietillegg. Det var først søkt gjennom avdelingen, men søknaden var avslått. Ombudsmannen tok sakene opp med departementet, som innvilget 4 søknader, men

avslø 1. Ombudsmannen hadde intet å bemerke til avslaget.

Av de øvrige sakene gjelder enkelte spørsmål om tilståelse av familietillegg til soldater hvis forsørgelsesbyrde er blitt aktuell under militærtjenesten.

For andres vedkommende har det vært spørsmål om å få tillegget utbetalt fra en annen dato enn den som er bestemt. Ombudsmannen har intet hatt å bemerke til de avgjørelser som er truffet.

Nemnda uttalte i innberetningen for 1954 at de nåværende bestemmelser om forhøyet familietillegg måtte omarbeides, og at det måtte gis klare regler for hvem som var berettiget til forhøyet familietillegg. Adgangen til å øke grunnsatsene med inntil 50 pst. måtte bl. a. på grunn av prisstigningen brukes langt mer liberalt enn tilfelle hadde vært.

Militærkomitéen sluttet seg i Innst. S. nr. 6 for 1956 til Nemndas uttalelse, og ba departementet tolke bestemmelsene mer liberalt, slik at adgangen til å få forhøyet familietillegg ble i samsvar med de forutsetninger som Komitéen tidligere hadde gitt uttrykk for.

Departementet arbeider fremdeles med spørsmålet om nye regler og forhøyelse av satsene. Den senere tids prisstigning har gjort spørsmålet om en forhøyelse av satsene for familietillegg enn ytterligere aktuelt. Ombudsmannen håper at avgjørelsen i dette spørsmål vil bli påskyndet.

Godtgjøringer.

Endel av sakene innen denne gruppe gjelder kostgodtgjørelse under sykepermisjon. Det synes å herske endel uklarhet på dette felt. Det er i hvert fall flere tilfelle hvor vedkommende soldat på grunn av sykdom har måttet oppholde seg hjemme, men hvor det har vært visse vanskeligheter med å få utbetalt de tillegg som fredsregulativet hjemler. De saker Ombudsmannen har hatt til behandling er blitt tilfredsstillende løst.

Spørsmålet om kostgodtgjørelse under befalte tjenestereiser har også vært tatt opp med Ombudsmannen. Godtgjørelsen i slike tilfelle er kr. 13,30 pr. dag. Ofte, f. eks. på reise med hurtigruteskip, er ikke dette tilstrekkelig, idet minsteprisen for 3 måltider ombord er kr. 16,50. Mannskapene synes det er urimelig at de på beordrede reiser skal være nødt til å dekke endel av kostutgiftene selv. Departementet har opplyst at disse satsene nå vil bli revidert.

Bestemmelsene om reise- og natttillegg for mannskaper som blir innkalt til tjeneste innenfor eget utskrivningsdistrikt synes å være basert på den forutsetning at

det i slike tilfelle ikke blir nødvendig med overnatting. Denne forutsetning holder imidlertid ikke. På Vestlandet f. eks. er kommunikasjonene ofte så dårlige at mannskapene må overnatte uten at de etter bestemmelsene har krav på godtgjøring for utgiftene i den forbindelse. Ombudsmannen har fått flere henvendelser om dette, og tok saken opp med departementet. Ved Lønns- og prisdepartementets samtykke ble det bestemt at disse mannskaper inntil videre skulle få utbetalt natt-tillegg og forpleiningsutlegg etter samme regler som for mannskaper som reiser utenfor eget utskrivningsdistrikt. Disse regler skal gjelde inntil Bistillingsutvalgets innstilling om nytt fredsregulativ er behandlet.

Sosiale saker.

Militærkomitéen uttalte i Innst. S. nr. 6, 1955 at Ombudsmannen burde fremme forslag om og i tilfelle hvordan hjelp og støtte kunne ytes i sosiale saker.

Som det fremgår av oversikten over saker er det ytterst få Ombudsmannen behandler innen denne gruppe sett i relasjon til det antall saker Forsvarets Undervisnings- og Velferdskorps behandler.

Det er naturlig at mannskapene går til sin velferdsoffiser med de problemer de trenger hjelp til å løse. I mange tilfelle kan velferdsoffiseren selv gi den nødvendige hjelp, i andre tilfelle må han gå til høyere myndigheter, f. eks. til Undervisnings- og Velferdskorpset. Det er Ombudsmannens oppfatning at korpset viser meget stor forståelse for mannskapenes sosiale problemer og så langt det er mulig forsøker å løse vanskelighetene. Den praksis som nå er etablert når det gjelder behandling av slike saker synes å virke tilfredsstillende. Når det gjelder økonomisk støtte er avgjørelsen i en slik sak i de fleste tilfelle avhengig av en sentral myndighets samtykke. I disse spesielle sakene vil imidlertid hurtig hjelp ofte være dobbelt hjelp, og en større delegering av myndigheten til å gi økonomisk støtte ville sikkert være en stor fordel. Dette er imidlertid avhengig av beløpene som stilles til disposisjon for dette formål. Det er for 1956—57 bevilget kr. 50 000. Med dette beløp er det ikke mulig å delegere avgjørelsesmyndigheten så langt ned som ønskelig kunne være fordi beløpene til den enkelte avdeling ville bli ubetydelige.

Kr. 50 000 er også for lite til å kunne hjelpe alle dem som trenger hjelp. Søknadene om økonomisk støtte er gjenstand for en meget streng vurdering, så streng at søkere som burde ha fått hjelp må avvises. Allikevel reker ikke bevilgningen til for et helt år. Etter

Ombudsmannens mening er det god grunn til å forhøye denne post.

Av de saker Ombudsmannen har behandlet gjelder enkelte den nye ordningen med skatt av årets inntekt. Det har vært forespørsler om hvordan det vil bli forholdt for de som skal inn til militærtjeneste når det gjelder gamle skatter og likedan trekkordningen når de igjen kommer inn i arbeidslivet.

Flere saker har dreiet seg om soldatenes adgang til hoteller og restauranter. I andre saker har Ombudsmannens assistanse vært påkalt for å få gjennomført moderasjon for soldatene på busser og båter i Nord-Norge.

Sykesaker, erstatning, tannpleie.

Ombudsmannen har mottatt flere klager over at tannpleien i Forsvaret ikke virker tilfredsstillende. En viser til hva det er uttalt i Nemndas beretning om dette spørsmål.

De øvrige saker i denne gruppe har i det alt vesentlige vært spørsmål vedrørende gjeldende bestemmelser om syketrygd, uføretrygd etc. Ombudsmannen har i den enkelte sak gitt de opplysninger og de orienteringer det er bedt om.

Ombudsmannen er også for 1956 tilstillet en statistikk over inntrufne ulykker. For sammenlikningens skyld er tallene for 1954 og 1955 tatt med i oversikten.

Antall ulykker		
1954	1955	1956
675	602	392

Antall ulykker i 1956 er vesentlig lavere enn de to foregående år. Tallene gir imidlertid neppe et helt riktig bilde av forholdet.

Endringer i syketrygdloven og dermed følgende forandringer i oppgaveplikten til Militære Trygd og videre at repetisjonsøvelsene i 1956 ikke har vært så omfattende som de to foregående år er sikkert medvirkende årsaker til at tallet på ulykker er lavere enn tidligere.

En skal referere tallene for ulykker under skyte- og våpenøvelser:

	1954	1955	1956
Vådeskudd med skarp ammunisjon	9	22	33
Vådeskudd med redusert og løs ammunisjon	23	11	5
Ekspløsjons- og sprengningsulykker	15	19	18
Andre årsaker	21	25	3
I alt	68	77	59

	1954	1955	1956
Rene kjøreuhell	72	86	50
Uhell ved start av bil med sveiv	12	8	2
Diverse andre	56	35	13
I alt	140	129	65

Som nevnt er tallet på ulykker i de forskjellige grupper jevnt over lavere enn før. Det er imidlertid flere ulykker med dødelig utgang i 1956.

	1954	1955	1956
Dødsoffer ved flyulykker .	18	15	14
Skyte- og sprengnings- ulykker	3	5	7
Kjøreulykker	4	2	10
Drukning	10	6	6
Andre årsaker	15	3	2
Selvmord	2	1	4
I alt	50	33	43

Det er kjøreulykkene og selvmordene som er årsaken til at antall dødsoffer er større i år enn i fjor. De tall det er spesiell grunn til å feste seg ved i ovennevnte oppgaver er tallene for ulykker med skarp ammunisjon, dødsoffer ved skyte- og sprengningsulykker, kjøreulykker og selvmord.

Ombudsmannen har fått statistikken så sent at det ikke har vært tid til å undersøke disse forhold nærmere. Det synes imidlertid som om det er grunn for de militære myndigheter til å granske disse forhold.

Befalssaker.

I innberetningen for 1954 ble det pekt på at befalets tjeneste- og arbeidsforhold på mange måter avviker fra sivile tjenestemenns. Nemnda nevnte endel av de problemer som gjør forholdene vanskelige for befalet og konkluderte med å foreslå at Forsvarsdepartementet eller en offentlig komité fikk i oppdrag å utrede problemene og framlegge forslag som i vesentlig grad rettet på forholdene.

Den 19. mai 1956 oppnevnte Forsvarsdepartementet «Komitéen til utredning av tiltak som bør iverksettes i anledning det militære befals spesielle problemer». Ombudsmannen er kjent med at komitéen har besøkt forlegninger over hele landet og har hatt møter med representanter for befalet i alle distrikter. Det er samlet et omfattende materiale. Komitéens innstilling ventes fremlagt tidlig i 1957.

Ombudsmannen har i 1956 hatt til behandling 118 saker reist av enkelte befalingsmenn og 17 saker reist av grupper av befal. Sakene

er, som oversikten i innledningsavsnittet viser, spredt over alle saksområder med størst tyngde på gruppene: godtgjøringer 23 saker, beordringer, ansiennitet og plikttjeneste 21, tillegg 19, lønn 15, tjenesteforhold 13, avskjed og oppsigelse 10 saker.

Ombudsmannen har ikke funnet grunn til å redegjøre for de enkelte saker. En har ved behandlingen fulgt Stortingets anvisninger og har avvist saker som ikke først har vært tatt opp tjenestevei. Saker vedrørende forbøgøelser er henvist til Stortingets Protokollkomité, og en rekke saker av lønsmessig karakter er henvist til behandling i vedkommendes organisasjon.

Det er i alt avvist 32 saker. De avviste saker fordeler seg på gruppene således: utnevning, ansettelse, konstitusjon 2, beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste 5, aldersgrense, avskjed, oppsigelse 5, tjenesteforhold 1, lønn 8, tillegg 7, godtgjøringer 4.

At Ombudsmannen ikke tar opp til behandling befalssaker som ikke først er fremmet tjenestevei skaper ingen vanskeligheter. Det faller derimot meget vanskelig å formulere klare retningslinjer for behandling av saker i de grupper som Stortinget mener Ombudsmannen bør være varsom med å behandle, det gjelder først og fremst gruppene ansiennitet — lønn — tillegg — og godtgjøringer. Ombudsmannen er enig i at dette er saker som det er naturlig å ta opp gjennom de respektive befalsorganisasjoner, på den annen side kan disse sakene ligge slik an at det også er naturlig for Ombudsmannen å ta opp saken. En forsøker i hvert enkelt tilfelle, med instruksens § 1 for øye, å vurdere om vedkommende står i en slik stilling at han trenger Ombudsmannens bistand til å få brakt klarhet i forholdet.

Under gruppen utnevning, ansettelse, konstitusjon etc. finner Ombudsmannen å burde nevne at det fremdeles klages over at det tar urimelig lang tid å få besatt ledige stillinger. Ombudsmannens undersøkelser nå gir inntrykk av at forholdet har bedret seg uten ennå å være tilfredsstillende løst. De militære myndigheter er imidlertid oppmerksom på forholdet og arbeider med saken.

Under gruppen tjenesteforhold er det behandlet en rekke forskjelligartede problemer. Det har blant annet vært tatt opp spørsmål om tjenesteuttalelser med klage over de vurderinger av kvalifikasjonene som der er kommet til uttrykk. I slike saker er det lite Ombudsmannen kan foreta seg. Tjenesteuttalelsene gir jo uttrykk for sjefens personlige vurdering av den underordnede, en vurdering som selvsagt lar seg diskutere men som utenforstående vanskelig kan få endret.

Spørsmålet om befalsmessene og driften av disse er nevnt i en annen forbindelse. Ombudsmannen har imidlertid ved et par anledninger hatt enkelte andre spørsmål i forbindelse med messen til behandling. Det gjelder bar- og kantinetjeneste i messa, kommandering til å delta i messearrangements som ikke har noe med befalsmøter eller liknende å gjøre og pålegg om å betale messekontingent også for de som ikke var medlemmer av messen eller hadde behov for å spise der.

Til disse spørsmål har Ombudsmannen uttalt at messens medlemmer i tur og orden måtte kunne pålegges å utføre det arbeid som messen ikke hadde lønnet hjelp til å utføre. Et enkelt medlem kunne ikke pålegges dette arbeid under trusel om å bli utvist av messen om han nektet. Videre uttalte Ombudsmannen at det ikke kunne være anledning til å forlange at alt befalet skulle være messemedlemmer. Mange er f. eks. gifte og bor sammen med sine familier og har intet behov for å spise i messen. En må i denne forbindelse være klar over at et medlemskap kan medføre økonomiske forpliktelser langt utover messekontingenten. Sjefen kunne heller ikke, etter Ombudsmannens oppfatning, kommandere befalet til å være til stede ved spesielle arrangementer i messen. Vedkommende Overkommando som Ombudsmannen tok saken opp med var enig i det syn Ombudsmannen hadde gitt uttrykk for.

Spørsmålet om lovligheten av å beordre teknisk befalet til inspeksjons- og vakttjeneste har vært reist. Det er imidlertid i 1955 gitt bestemmelser som hjemler adgang til dette såfremt det tekniske befalet har fast overtidsgodtgjøring og dessuten er skikket til slik tjeneste. Det er etter Ombudsmannens oppfatning en fornuftig ordning fordi vakt- og inspeksjonstjeneste ved avdelinger med lite befalet kan bli en meget byrdefull tjeneste.

Lønnsspørsmål har i relativt mange tilfelle vært tatt opp med Ombudsmannen, det samme gjelder tillegg og godtgjøringer. I det hele synes tyngdepunktet i befalssakene å ligge på økonomiske spørsmål. Det er Ombudsmannens oppfatning at mange av henvendelsene til Ombudsmannen og mye av den dobbeltbehandling som ellers finner sted i slike saker kunne vært spart om myndighetene i større utstrekning enn tilfellet er i dag ga en begrunnelse for sitt avslag på en søknad. Dette gjelder for så vidt på alle felter, men er spesielt merkbart i de økonomiske sakene hvor myndighetene i de aller fleste tilfelle bare uttaler at det ikke er regulativmessig adgang til å etterkomme søknaden. Den enkelte som fremmer en sak burde ha et rimelig krav på orien-

tering om hvorfor ikke hans søknad kan innvilges.

Et annet stort problem innenfor denne sektor er spørsmålet om tilbakebetaling i tilfelle hvor det er utbetalt for mye. Det er Ombudsmannens oppfatning at den praksis som følges på dette område ikke er overensstemmende med gjeldende rettsregler og praksis. Det forekommer i tilfelle av feilaktige utbetalinger innenfor Forsvaret, spesielt når det gjelder de forskjellige former for tillegg og godtgjøringer. Det er ikke så rart så mange og til dels innviklede og uklare bestemmelser som finnes. Det er ikke lett for befalet til enhver tid å holde seg à jour med gjeldende bestemmelser og det er ikke tvilsomt at mange mottar uriktige beløp i god tro. Når det så først lenge etterpå kommer et krav om tilbakebetaling er det rimelig at befalet føler seg utrygge og ikke uten videre samtykker i at det for meget utbetalte blir trukket i lønnen.

Spørsmålet om familieboliger er et annet viktig spørsmål for befalet som er omtalt under Nemndas beretning. Ombudsmannen har imidlertid hatt enkelte henvendelser om fordeling av familieboliger. Det er i et par saker hevdet det ved tildeling av leiligheter har vært tatt utenforliggende hensyn. Ombudsmannen har foretatt undersøkelser men har ikke funnet noe som støtter en slik påstand. Det er Ombudsmannens oppfatning at de regler som gjelder i dag stort sett er bra og virker tilfredsstillende. I et tilfelle har det vært noen tvil om hvorvidt sivile tjenestemenn skulle kunne komme i betraktning ved tildeling av leiligheter bygget av Forsvaret. Så vidt Ombudsmannen har forstått har det ikke vært meningen at det skulle skilles mellom militære og sivile leieboere. Den utleiende militære myndighet skal selv ta standpunkt til spørsmålet om sivil eller militær leieboer ut fra en vurdering av såvel tjenstlige som sosiale behov. Et etter Ombudsmannens oppfatning sunt og riktig prinsipp.

En nevner til slutt at Ombudsmannen ofte muntlig får klager fra befalet over den usaklige og tendensiøse reportasje eller kritikk som befalet som yrkesgruppe ofte er utsatt for fra visse hold i pressen. Befalet spør om det er mulig for Ombudsmannen, etter at den enkelte sak er undersøkt, å gi pressen opplysninger om de faktiske forhold slik at uriktige inntrykk ikke får anledning til å spre seg. Befalet føler seg vergeløse overfor denne kritikk og etterlyser på den annen side omtale av alt det gode arbeid som utføres.

Det er ingen tvil om at ovennevnte forhold

skaper irritasjon og stort mismot blant befalet. Når en tar i betraktning de vanskelige forhold mange av dem arbeider under og ofte et urimelig stort arbeidspress, er det god grunn til å fremheve de mange gode resultater som er nådd. Ikke minst prisverdig er det gode resultat som er nådd når det gjelder utnyttelsen av tjenestetiden. Til belysning av dette nevner en at Ombudsmannen siste år ikke

har mottatt en eneste klage fra førstegangstjenestegjørende over dårlig utnyttelse av tjenestetiden.

Når det gjelder opplysninger til pressen har Ombudsmannen funnet at dette vanligvis ligger utenfor rammen av Ombudsmannens gjøremål. Det er en oppgave som må ivaretas av Forsvarets Pressetjeneste og Overkommandoenes pressekonsulenter.

Ombudsmannsnemndas beretning.

Innledning.

Ombudsmannsnemnda har i tidsrommet 1. januar—30. juni 1956 bestått av:

Ombudsmann Arthur Ruud, Oslo, formann.
Konsulent Rolf Hansen, Oslo.
Lege Reidar Tveten, Sarpsborg.
Bonde Bjarne Lyngstad, Innerøy.
Bonde Erland Asdahl, Arnes.

Nemndas medlemmer var valgt for perioden 1. juli 1952—30. juni 1956. Medlemmenes funksjonstid var således ute 30. juni d. å. I forbindelse med nytt valg ble medlemmenes antall ved Stortingets vedtak av 9. april 1956 utvidet til 7. De 5 tidligere medlemmer ble gjenvalgt for en ny 4-års periode. Som nye medlemmer ble valgt sekretær Kåre Hansen, Tromsø og kontorsjef Cato Kvaal, Ås.

Ombudsmannsnemnda består således for perioden 1. juli 1956—30. juni 1960 av følgende:

Ombudsmann Arthur Ruud, Oslo, formann.
Konsulent Rolf Hansen, Oslo.
Lege Reidar Tveten, Sarpsborg.
Bonde Bjarne Lyngstad, Innerøy.
Bonde Erland Asdahl, Arnes.
Sekretær Kåre Hansen, Tromsø.
Kontorsjef Cato Kvaal, Ås.

Nemndas protokoller fra møter og befaringer omtalt i nærværende beretning følger vedlagt som utrykte bilag.

Nemndas reiser.

Nemnda har foretatt en del befaringer av militære avdelinger i forskjellige områder:

- 24. februar: Luftvernartilleriets avdelinger i Oslo-området.
- 20.—22. juni: Hærens avdelinger i Mjøsdistriktet.
- 27. august—4. september: Hærens og Flyvåpenets avdelinger i Troms og Finnmark.
- 31. oktober—2. november: Hærens og Flyvåpenets avdelinger i Trøndelag.

Under befaringene har Nemnda hatt samtaler med følgende høyere militære sjefer:

Øverstkommanderende for Nord-Norge, Generalmajor Lindbäck-Larsen.

Sjefen for Marinekommando Nord-Norge, Kontreadmiral N. L. Bruun.

Sjefen for Luftkommando Trøndelag, Oberst Manshaus.

Nemnda har ikke foretatt noen uanmeldte besøk. Ved samtlige befaringer er de respektive avdelinger orientert om besøket, med anmodning om å legge opp programmet på forhånd for å få befaringen så effektiv som mulig. Tillitsmannsutvalgene er også orientert på forhånd, slik at tillitsmennene har kunnet forberede de saker de vil ha tatt opp med Nemnda.

Programmet legges vanligvis opp slik at Nemnda først har en samtale med avdelingens sjef for å bli orientert om forholdene på stedet. Sammen med sjefen og tillitsmennene foretas befaring av leiren, og det hele avsluttes med møte i tillitsmannsutvalget. Ombudsmannen ber på forhånd, i hvert enkelt tilfelle, avdelingen om å orientere tillitsmennene om Nemndas besøk og om at tillitsmennene, om de ønsker det, kan møte Nemnda alene. Ved enkelte avdelinger har befaringen vært kombinert med møter med avdelingsbefal eller menige, hvor Ombudsmannen har orientert om Ombudsmanns- og tillitsmannsordningen og besvart spørsmål.

Nemnda har i år ikke gått i detalj når det gjelder befalet og deres problemer. Det utvalg som ble satt ned for å vurdere befalets problemer har også foretatt befaringer, og har besøkt avdelinger og stasjoner over hele landet og er blitt orientert om de spesielle vanskeligheter den enkelte avdelings befal har å kjempe med.

Det Nemnda har funnet grunn til å bemerke, er det gjort rede for i protokollene fra befaringene som følger beretningen som utrykt bilag. I det følgende skal en gi en oversikt over de avdelinger som er besøkt i løpet av året, og samtidig referere endel av de forhold Nemnda har funnet grunn til å bemerke eller til å ta opp med høyere militære myndigheter.

Sjefen for Distriktskommando Opland, Generalmajor Bryhn.

Sjefen for Luftkommando Nord-Norge, Generalmajor Tufte-Johnsen.

Nemnda vil i denne forbindelse gjøre oppmerksom på at en bare peker på de mangler som er til stede. En har ikke gitt noen beskrivelse av de forhold som er tilfredsstillende, og har heller ikke vurdert forholdet mellom gamle og nye forlegninger. Nemndas anførsler gir således ikke noe fullstendig bilde av forholdene ved den enkelte avdeling.

24. februar. *LVA Sone Oslo, Linnerud Leir.*
Ny leir for LVAO i Oslo-området. Leiren er under bygging.

24. februar. *LVA Sone Oslo, Varden, Nesodden.*

Leiren egner seg ikke som helårsforlegning, og vil bli nedlagt når Linnerud Leir er ferdig.

24. februar. *LVA Sone Oslo, Smestad.*

Avdelingen skal overflyttes til Linnerud Leir.

20. juni. *Hærens Skole- og Øvingsavdeling i hestetjeneste, Starum.*

Mannskapsforlegningene er ikke tilfredsstillende. Det er bygget en ny relativt liten mannskapsforlegning som er utmerket. Den dekker imidlertid ikke på langt nær behovet. De øvrige mannskapsforlegninger er gamle norske brakker beregnet for sommertjeneste. Disse brakker burde forlengst vært kondemnert. For å bedre forholdene må det bygges flere forlegninger av den typen som allerede er bygget.

Innkvartierungsforholdene for befal er heller ikke tilfredsstillende, om enn forholdene stort sett er bedre enn for de menige. Også for befalet må det ny bygning til for at forholdene skal bli slik de bør være.

20. juni. *Infanteriets Skyte- og Vinterskole, Terningmoen.*

Velferdsarbeidet og sivilundervisningen for de menige i Håndrekningsavdelingen gikk ikke tilfredsstillende. Disse spørsmål ble tatt opp med de respektive myndigheter. Det er nå funnet frem til en etter forholdene brukbar ordning.

21. juni. *Feltarilleriets Skyteskole, Smedstadmoen.*

Forlegningen består av gamle, tyske brakker som er pusset opp og utbedret. Det foreligger planer for utbygging av leiren med nye mannskapskaserner i første byggetrinn. Det er imidlertid, såvidt Nemnda fikk opplyst, ikke endelig avgjort hvem som i fremtiden skal bruke leiren.

Befalets boligforhold er ikke tilfredsstillende. Endel av familieboligene er tømmerhytter oppsatt av tyskerne. Hyttene er små og lite hensiktsmessige.

22. juni. *Hærens Sambands Skole- og Øvingsavdeling, Jørstadmoen.*

Under møte med tillitsmennene ble det tatt opp enkelte spørsmål av intern karakter som avdelingen lovet å ordne opp med. Nye permisjonsuniformer hadde mannskapene ventet på lenge. Tross flere purringer hadde det ikke lyktes å få de nye uniformene, og dette hadde skapt stor irritasjon.

Spørsmål etter nye permisjonsuniformer ble stillet ved de fleste avdelinger Nemnda besøkte. Dette spørsmål har Nemnda derfor tatt opp med departementet.

For øvrig har Nemnda overfor departementet tatt opp spørsmålet om forsyningsapparatet virker tilfredsstillende. En god del klager på dette felt, spesielt fra Hæren, viser at spørsmålet fortjener en nærmere undersøkelse.

Befalets forlegnings- og messeforhold var heller ikke tilfredsstillende. Ny befalsforlegning med messe synes å være nødvendig. Messedriften gikk dårlig. Dette er for øvrig tilfelle ved en lang rekke befalsmesser. Det system messene drives etter i dag skaper tildels store vanskeligheter, og spørsmålet vil derfor bli tatt opp til særskilt behandling av Nemnda.

27. august. *Bodø Flystasjon.*

Det er ved stasjonen stor mangel på familieboliger. Endel av de familieboliger som er i bruk, og som er innredet i gamle, kondemnabile tyskerbrakker er langt fra tilfredsstillende. Disse leiligheter var det for øvrig heller ikke meningen å bruke til permanente boliger.

Nemnda har tatt dette spørsmål opp med Forsvarsdepartementet, og har samtidig bedt departementet overveie om det ville virke stimulerende på byggelagsvirksomheten om befalet i en eller annen form kunne gis garanti for tilbakebetaling av sine innskudd ved forflytning til annen stasjon.

Det er stor mangel på undervisnings- og oppholdsrom for mannskapene. Undervisningen må nå improviseres fra dag til dag på grunn av mangelen på passende lokaler. Mannskapene er henvist til å oppholde seg på sine forlegningsrom, idet oppholdsrom utenom en kantine som er for liten, ikke finnes. Ny kantine er imidlertid under bygging.

Mannskapene mangler også bad og gymnastikksal. Provisoriske dusjer er innre-

det i kjelleren i mannskapsforlegningene. Behovet dekkes imidlertid ikke på langt nær, idet det er installert 4 dusjer til 140 mann. Hygienisk sett er heller ikke denne provisoriske ordning tilfredsstillende.

Disse spørsmål er tatt opp med Forsvarsdepartementet.

28. august. *Garnisonen i Sør-Varanger.*

Skal mannskapsstyrkene i fremtiden holdes på det nåværende nivå, bør det bygges en ny befalsforlegning, slik at mannskapene får disponere hele den nåværende forlegning. Som forholdene er i dag, er det for liten plass både for befal og menige.

Leirens fyringsanlegg bør legges om fra kull til oljefyring. Bygningene er i dag skitne og stygge både utvendig og innvendig. Værforholdene gjør at sot og skitt trenger seg inn og gjør det vanskelig å holde det rent.

Oppstillingsplassen har et steinblandet dekke, som fremhever og forsterker det øde og forblåste terreng leiren ligger i. Plassen bør utbedres, eventuelt asfalteres.

Etter gjeldende bestemmelser får mannskapene ikke jordbrukspermisjon. Det er på det rene at behovet for slik permisjon er tilstede. Mannskapene føler seg annerledes behandlet enn mannskaper ved andre avdelinger, og dette har, etter Nemndas oppfatning, en uheldig virkning.

Tannlegetjenesten virker ikke tilfredsstillende. Tannlegetjenesten er for øvrig lite tilfredsstillende ved de fleste avdelinger, og Nemnda har tatt dette spørsmål opp, og viser til særskilt avsnitt om dette.

Kommunikasjonene er dårlige. Det er, etter Nemndas oppfatning, behov for å revidere bestemmelsene om bruk av militære kjøretøyer til permisjonskjøring. Spesielt gjelder dette avdelingene i Nord-Norge.

Disse spørsmål er tatt opp med Forsvarsdepartementet.

29. august. *Infanteriets Øvingsavdeling i Finnmark, Porsangmoen.*

Endel av de nye befalsboligene som er bygget er ikke tilfredsstillende. De passer åpenbart ikke i det strenge klimaet i Finnmark. Det ble fortalt at boligene ikke kan benyttes fullt ut i den kaldeste periode om vinteren.

Nemnda har både overfor Forsvarets Bygningstekniske Korps og Forsvarsdepartementet pekt på at husene må istandsettes før vinteren setter inn.

Skoleforholdene for befalets barn er ytterst vanskelige. Det finnes ikke skole i leirens nærhet, bare en internatskole nede i Lakselv. Nemnda har bedt departementet overveie mulighetene for å kombinere sivilundervisningen ved avdelingen med skole for befalets barn.

Myndighetene har ved denne avdeling innsett at behovet for transport til week-end-turer og liknende er stort, og har tildelt avdelingen en buss. Den var imidlertid, grunnet dårlige dekker, ute av drift. Så vidt Nemnda forstod, hadde det budt på visse vanskeligheter å få nye dekk.

30. august. *Flyvåpnets stasjon, Kautokeino.*

Forholdene ved stasjonen ga inntrykk av å være bra. Mannskapene hadde ingen problemer å forelegge Nemnda.

30. august. *Bardufoss Flystasjon.*

Mannskapsbadet er dårlig, endel av leirens fyringsanlegg likedan. Det foreligger planer for utbedringer, men det mangler fremdeles endel midler for å få planene realisert.

Det ble klaget over at kostøret i Flyvåpnet er lavere enn for Hærens og Marinens vedkommende. Så vidt Nemnda har forstått det, skyldes dette at Flyvåpnet posterer lønn til sivil kjøkkenhjelp på kostkapitlet, mens Hæren og Marinen posterer lønnen på de ordinære lønnskapitler.

På grunn av den prisstigning som har funnet sted, må spørsmålet om en alminnelig heving av kostøret tas opp.

Disse spørsmål har Nemnda tatt opp med departementet.

Befalsmessens drift skapte store vanskeligheter. Som nevnt foran, vil dette spørsmål bli tatt opp særskilt.

30. august. *Brigade N's avdelinger i Heggeliamrådet.*

Forlegningenes standard er meget varierende. Det er Nemndas oppfatning at det er uheldig med så store variasjoner i standarden innenfor samme avdeling. Dette sammen med at tjenesten i Nord-Norge på mange måter er tyngre enn ellers, bør føre til at utbygging av de nødvendige etableringer foretas så raskt som mulig.

Nye permisjonsuniformer var et aktuelt spørsmål ved samtlige av brigadens avdelinger.

Brigadepresten mente at det var grunn til å overveie nærmere å la gifte mannskaper blant førstegangstjenestegjørende få avtjene sin verneplikt ved avdelinger nærmere hjemmet. Han hadde sett flere

- eksempler på at tjenestegjøring i Brig. N. skapte problemer for gifte mannskaper fra Sør-Norge.
- Det ble under møte med Brigadestaben og avdelingens tillitsmann reiste endel spørsmål som Brigaden lovet å ta seg av.
31. august. *Infanteribataljonen, Skjold.*
Det inntrykk en får etter befaringen er at bataljonen og de andre avdelinger som er forlagt her har en av våre peneste og beste forlegninger. Allikevel har tjenesten her også sine problemer. Sivilbefolkningen er liten og mulighetene for sivile kontakter er få. Det er derfor av betydning for mannskapene å kunne reise til nærliggende byer og tettbebygde strøk under sine permisjoner. Kommunikasjonene er imidlertid dårlige. For å hjelpe på dette har Brigaden fått 4 permisjonsbussar. Disse bussene, som for øvrig ikke dekker behovet står dessuten så meget på verkstedet at kapasiteten på langt nær blir utnyttet. Det spesielle behov for transport, særlig ved weekend-permisjoner o. l., har Nemnda gjort departementet oppmerksom på.
31. august. *Ingeniørkompaniet, Storholmen, Skjold.*
Det som er nevnt foran om behovet for permisjonstransport gjelder også for denne avdeling.
1. september. *Infanteribataljonen, Setermoen.*
Behovet for fritidsbygg på Setermoen er meget stort. Det er beklagelig at endringer i planene for fritidsbygget har forsinket byggingen. Byggetillatelse er nå gitt, og byggingen kommer forhåpentlig igang i nærmeste fremtid.
1. september. *Feltartilleribataljonen, Setermoen.*
Det som er sagt om fritidsbygget foran gjelder også for denne avdeling.
3. september. *Harstad Festning.*
Festningen savnet først og fremst bad, undervisningsrom og gymnastikksal. Under Nemndas besøk kom det melding om at bygging av bad, som det tidligere var bevilget penger til, kunne settes igang. Behovet for undervisningsrom og gymnastikksal er imidlertid også stort, slik at neste byggetrinn bør settes igang snarest mulig.
Den personlige utrustning for Kystartilleriets mannskaper står ikke på høyde med Hærens øvrige avdelinger. Kystartilleriets mannskaper er svært ofte forlagt på værharde steder, og trenger av den grunn i høyere grad enn de fleste avdelinger solid og varmt utstyr. Dette spørsmål tok Nemnda senere opp med Generalintendanten, som er klar over problemet, og har tatt saken opp med Generalinspektøren og sjefen for Kystartilleriet for å rette på dette.
3. september. *Luftvernartillerigruppe Nord-Norge, Sone Harstad, Åsagarden.*
Avdelingen hadde for tiden en rekke vanskeligheter å kjempe med fordi den hadde måttet avgi plass til Forsvarets Forskole. Endel av avdelingens egne mannskaper hadde av denne grunn måttet flytte til et fort som var lånt ut av Harstad festning. Denne oppdeling av personellet skapte store vanskeligheter både når det gjaldt transport, utdannelse, spising etc., og medførte store ekstraordinære transportomkostninger som kunne vært spart om Forskolen var blitt forlagt på det fortet sonen nå måtte bruke som forlegning til sine mannskaper.
Departementet er gjort oppmerksom på dette.
30. oktober. *Værnes Flystasjon.*
Kantineforholdene ved avdelingen er lite tilfredsstillende. Den kantine som nå er i bruk er nærmest en liten hytte i dårlig forfatning. Det er forutsetningen at kantine på Øyanmoen også skal kunne brukes av flysoldatene. Imidlertid er kantine på Øyanmoen for liten for Luftvernartilleriets egne mannskaper, og betyr således ikke noen avlastning for Værnes.
Det ble nevnt under befaringen at det muligens kunne bli aktuelt å bygge en ny felles kantine for de to avdelinger. Nemnda tviler på at denne løsning er den rette. En tror avdelingene burde få hver sin kantine.
En nybygging, enten det blir en eller to bygninger, vil ta lang tid. I mellomtiden må det gjøres noe for å bedre forholdene. I de to nyeste mannskapskasernene på Værnes er det store kjellerrom, som med små omkostninger kunne bli en brukbar kantine. Slik er det gjort i en liknende forlegning på Ørlandet med meget godt resultat.
30. oktober. *LVAT, Øvingsbataljonen, Øyanmoen.*
Mannskapsrommene i de to nye forlegningene har et meget spartansk utstyr. Etter det som ble opplyst, skyldtes dette at Luftvernartilleriet på grunn av overflytning fra Flyvåpnet til Hæren ikke var kommet med ved de ekstraordinære tildelinger av midler til kvarterutstyr i noen av Forsvarsgrenene.
Dette forhold bør det, etter Nemndas oppfatning, rettes på snarest mulig, og

departementet er gjort oppmerksom på forholdet.

Flyvåpnets kostøre ble det klaget på også ved denne avdeling. Det samme gjaldt tildeling av permisjonsuniformer.

31. oktober. *IØ III, Steinkjersannan.*

Kantineforholdene var utilfredsstillende. Kantine lokalene var ikke beregnet til vinterbruk, og var dessuten for små ved fullt belegg i leiren. Det har tidligere vært meningen å gjøre om telegrafbrakka til kantine. Denne brakke er imidlertid nå trukket inn i bildet i forbindelse med leirens nye sykestue som det er bevilget penger til, og som er absolutt påkrevet.

Avdelingen mangler også undervisningsbygg, hvilket er en stor mangel.

1. november. *Ørlandet Flystasjon.*

Med de kommunikasjonsstasjonene har i dag er det vanskelig for personellet å få dratt full nytte av permisjonene, idet avgangs- og ankomsttider for lokalbåten passer dårlig med permisjonstidene, som igjen er avhengig av stasjonens daglige tjeneste. Spørsmålet om å få egen permisjonsbåt hadde stasjonen allerede tatt opp. Kunne stasjonen få en slik båt, ville permisjonene kunne avvikles mye smidigere, og reisetiden ville kunne forkortes vesentlig. Båten burde også kunne dekke behovet for permisjonstransport for Agdenes festning.

I denne forbindelse er det naturlig å peke på behovet for et permisjonssenter i Trondheim. For mannskapene på Ørlandet og Agdenes festning blir det i dag for dyrt å reise på weekend til Trondheim. De blir i stedet gående og drive i forlegningen eller dens nærhet.

Et permisjonssenter i Trondheim vil være av betydning også for en rekke andre avdelinger i Trøndelag.

2. november. *Agdenes Festning.*

Festningen hadde på samme måte som Harstad Festning problemer med mannskapenes personlige utstyr. En viser for så vidt til hva det er uttalt under Harstad Festning.

Det ville bety mye for mannskapene om de kunne få bruke de nye overtrekksuniformer. Slik bestemmelsene er formulert, kan imidlertid festningen ikke bruke denne uniformen. Under hensyntagen til at Kystartilleriets utrustning er dårligere enn andre avdelingens, ble festningen anbefalt å søke om dispensasjon. Forlegningsforholdene ved festningen bør bedres. Ved gamle forlegninger som denne bør det legges særlig vekt på gjennom nytt utstyr å skape større trivsel.

Nemndas møter.

Nemnda har i 1956 holdt følgende møter:

23. februar,	27. august,
24. februar,	3. oktober,
20. april,	4. oktober,
20. juni,	14. desember.

Nemnda har i disse møter behandlet en rekke spørsmål i forbindelse med saker Ombudsmannen har hatt til behandling. Foruten disse saker har Nemnda under sine møter hatt konferanser med:

Forsvarets tannlegesjef, oberstløytnant Tom Høegh.

Sjefen for Forsvarets Bygningstekniske Korps, oberst Rognhaug.

Undervisningsinspektør i FOK, D. Tveito.

Av generelle og prinsipielle saker Nemnda har behandlet nevnes følgende:

Nye bestemmelser om tillitsmannsutvalg i Forsvaret.

Tillitsmannsutvalgene må bli et naturlig ledd i enhver avdelings administrasjonsapparat. Skal en oppnå dette, må sjefen ha plikt til å sørge for at dette organs virksomhet er like effektivt som avdelingens andre administrative organer.

Tillitsmannsutvalgene er rådgivende organer etter Nemndas mening, og kan derfor bare fylle sin oppgave dersom sjefen personlig og interessert tar seg av utvalgets arbeid. Men også tillitsmennene må vise forståelse og føle ansvar for oppgaven. Utvalgsmøtene skal være et forum hvor mannskapenes representanter og sjefen kan komme i en mer naturlig og utvungen kontakt med hverandre enn den daglige tjenesten gjør mulig. Utvalgene skal være et samarbeidsorgan, hvor en i gjensidig respekt og forståelse søker å oppklare misforståelser og løse soldatenes problemer. En regelmessig møtevirksomhet er en av forutsetningene for å kunne løse oppgaven, og derfor må tillitsmannsutvalgene og deres virksomhet inngå som et naturlig ledd i avdelingens administrasjon.

En statistikk som Ombudsmannen har utarbeidet tyder på at det mange steder fremdeles mangler meget på en jevn møtevirksomhet, dog er det Nemndas oppfatning at utvalgene arbeider bedre enn før. Nemnda har ofte, etter sine møter med tillitsmannsutvalgene, drøftet mulige endringer i de gjeldende bestemmelser om tillitsmannsutvalg i Forsvaret. Da Forsvarsdepartementet i oktober 1955, bl. a. etter forslag fra Ombudsmannen, oppnevnt en komité til å vurdere, eventuelt fremkomme med forslag til revisjon av disse bestemmelser, drøftet Nemnda påny saken.

Den av Forsvarsdepartementets oppnevnte komité, som besto av representanter fra departementet, de tre overkommandoer og F.U.V.K. og med Ombudsmannen som formann, la i april 1956 fram sitt forslag til nye bestemmelser. Komitéens forslag har senere vært forelagt forsvarsgrenene og Ombudsmannsnemnda til uttalelse, og er av departementet, med små endringer, gjort gjeldende fra og med 1. januar 1957.

Det er Nemndas oppfatning at de nye bestemmelser vil bidra sitt til å gjøre ordningen med tillitsmannsutvalgene bedre enn den er i dag.

Tjenestebevis for utført militærtjeneste.

Brigaden i Nord-Norge har gjennomført en ordning med tjenestebevis for de av mannskapene som ønsker slikt bevis. Tjenestebeviset gir opplysninger om den tjeneste vedkommende soldat har gjennomgått, hvilke spesialfag han har fått opplæring i, hvilke brevkurs han har gjennomført og hvilke kurs han har gjennomført i fritiden, dessuten andre opplysninger om tjenesten som kan være av betydning for soldaten i det sivile liv.

Nemnda fant en slik ordning meget god, under forutsetning av at det bare ble gitt faktiske opplysninger basert på et nøye kjennskap til soldaten.

Etter Nemndas oppfatning ville et slikt tjenestebevis kunne være av stor betydning for soldaten. Nemnda anmodet derfor Ombudsmannen om å bidra til å få en liknende ordning gjennomført ved andre militære avdelinger.

Permisjonsbestemmelsene.

Nemnda pekte i innberetningen for 1954 (Dok. nr. 9, 1955) på at den lange tjenestetid gjør det nødvendig å se langt mer liberalt på permisjonsbestemmelsene enn tidligere.

Nemnda uttalte at langpermisjon, dvs. ferie, måtte være en klart uttalt rett. Det samme burde også gjelde weekendpermisjon annen eller tredjehver helg. Soldaten burde også gis en sterk følelse av frihet etter at dagens tjeneste er slutt. Han burde i tidsrommet inntil rosignal fritt kunne bevege seg i et ytre leirrområde regulert slik at han fikk god kontakt med den sivile befolkning på stedet.

I innst. S. nr. 6, 1956 sa militærkomitéen seg enig med Nemnda i at det synes å være behov for en nærmere klarlegging av soldatens rett til permisjon, og ba departementet å ta opp dette spørsmål.

I departementets bestemmelser av 16. mars 1955 er det gjort en rekke endringer både redaksjonelt og reelt, men noen rett til

permisjon er ikke innrømmet. Det står klart og utvetydig at «Militært personell har generelt ikke krav på permisjon av noen art».

Nemnda er klar over at det neppe noen gang har forekommet at en soldat er blitt nektet langpermisjon eller helt har vært utelukket fra weekendpermisjon. På den annen side er Nemnda absolutt av den oppfatning at soldatene, under dagens forhold med 16 og 18 måneders tjeneste, har krav på en klart uttalt rett til langpermisjon, og dette burde også i en viss utstrekning gjelde weekendpermisjoner. Soldaten burde på dette område ikke føle noen usikkerhet.

Det er etter Nemndas erfaring hevet over tvil at en stor del av befalet fremdeles fremhever overfor sine soldater at permisjon ikke er noe de har krav på eller rett til å få. Det er noe soldaten må gjøre seg fortjent til. Nemnda tilrår at det blir truffet en ordning, slik at soldaten under normale forhold får rett til langpermisjon og et visst antall weekendpermisjoner.

Under et møte med tillitsmannsutvalget på Rygge flystasjon tok tillitsmennene opp spørsmålet om en utvidelse av det ytre leirrområde — det område soldatene hadde rett til å bevege seg i uten permisjonssedler i tiden fra tjenestens slutt og inntil rosignal. Området var av stasjonssjefen, etter tillitsmennenes oppfatning, gjort svært begrenset og ga liten anledning til kontakt med sivilbefolkningen.

Nemnda ga overfor stasjonssjefen uttrykk for sitt prinsipielle syn på spørsmålet, og uttalte at en ikke kunne se noe til hinder for at nærmeste by — under normale forhold — ble inkludert i det ytre leirrområde. Hovedsaken var at mannskaper uten permisjonssedler var tilbake i forlegningen i tide før rosignal.

LKØ tok senere saken opp med FOK, og pekte i sin henvendelse på hva Nemnda hadde uttalt om dette spørsmålet i beretningen til Stortinget for 1955.

Saken ble påny drøftet i Nemnda og det ble besluttet å ta saken opp med FOK. FOK meddelte senere at den som en prøveordning hadde sløyfet bestemmelsene om et ytre leirrområde for dermed å øke soldatenes følelse av frihet.

Etter Nemndas oppfatning vil et tiltak som dette ha stor betydning for soldatenes trivsel, og når ordningen er prøvet en stund i Flyvåpenet, slik at en har erfaringer for hvordan den virker, er det grunn til å ta spørsmålet opp også for de andre forsvarsgrenene.

I og med departementets bestemmelser av mars 1955 ble soldatene i tillegg til langpermisjonene gitt inntil 6 dager, søn- og helgedager medregnet, pr. år i de tilfelle hvor ved-

kommende har særlig lang vei til permisjonsstedet. Ordningen har, så vidt Nemnda har kunnet bringe på det rene, virket tilfredsstillende. Det er imidlertid et unntak og dette gjelder soldater fra Øst- og Sørlandet som tjenestegjør i Finnmark. Det gjelder særlig soldater knyttet til sambandstjenesten og Flyvåpenet. For disse soldater er det fastsatte antall reisedager for lite og resultatet er at de får færre permisjonsdager hjemme i familien enn andre soldater.

Nemnda tilrår at det blir gitt en særbestemmelse når det gjelder antallet av reisedager for menig personell som tjenestegjør i Finnmark, og som er bosatt på Øst- og Sørlandet.

Reisegodtgjøring ved soning av arrest.

Saken er omtalt i beretningen for 1955, hvor det nærmere er redegjort for Ombudsmannens henvendelse i saken etter at spørsmålet var drøftet i Nemnda.

Departementet har nå truffet avgjørelse i saken. Arrestanter som skal sone ilagt vaktarrest og som i denne forbindelse må foreta særskilt reise fra tjenestested, bopel eller arbeidssted, får dekket sine reiseutgifter etter billigste plass på jernbane, dampskip eller annet samferdselsmiddel. Arrestanter som under tjeneste har fri kost, tilkommer kostpenger som for menige for hver nødvendig reisedag. Det er gjort unntak fra disse bestemmelser for arrestanter som selv er skyld i at slik reise blir nødvendig.

Lov om uføretrygd for militærpersoner.

Et av Heimevernets kretsutvalg hadde tatt opp spørsmålet om å få hevet satsene for de pensjoner som ble ytet i henhold til loven, idet utvalget mente at pensjonene var utilstrekkelige. Kretsutvalget henvendte seg også til Ombudsmannen for å få hans uttalelse om spørsmålet.

Saken ble drøftet i Nemnda. Det var Nemndas oppfatning at lovens bestemmelser måtte sees i sammenheng med andre eksisterende trygdelover og gjennomføring av alminnelig uføretrygd. Vedkommende Heimevernsdistrikt har senere satt ned en spesiell komité til å utrede saken nærmere.

Soldatenes adgang til hoteller og restauranter.

Saken har vært omtalt tidligere i Nemndas beretninger. Også i 1956 har det forekommet tilfelle av serveringsnektelse overfor militært personell. Spørsmålet har påny vært drøftet i Nemnda, som er av den oppfatning at forsøk på diskriminering av vernepliktige mannskaper i uniform må bringes til opphør. Saken har vært forelagt Norsk Hotell og Re-

staurantforbund, som har uttalt at alle skal behandles likt uten hensyn til om de er uniformert eller ikke. Forbundet pekte imidlertid på at det av og til kunne oppstå problemer med gjester i grupper, f. eks. militærpersoner.

Nemnda har anmodet Ombudsmannen om å følge disse saker med oppmerksomhet.

Opplysningsmaterieell om Ombudsmannsordningen.

Spørsmålet om nødvendigheten av ytterligere opplysningsmaterieell om Ombudsmannsordningen har vært drøftet, foranlediget av en henvendelse fra Arbeidernes Ungdomsfylking og Statens Ungdomsråd. Spørsmålet har også vært drøftet med Forsvarsdepartementet.

Det vil nå i brosjyren «Min plass i Forsvaret», som deles ut ved sesjon, bli tatt med et avsnitt om Ombudsmannsordningen. Videre arbeider Forsvarets Pressetjeneste med en spesiell brosjyre, en folder, hvor tillitsmannsordningen og Ombudsmannsordningen vil bli omtalt.

Tillitsmannsordningen og Ombudsmannsordningen blir nå således omtalt i «Håndbok for soldaten», de spesielle forlegningsbrosjyrer som blir utgitt, i brosjyrene «Min plass i Forsvaret» og «Mennesket bak uniformen», i den brosjyre som blir utgitt i forbindelse med repletisjonsøvelsene, i den nye spesielle brosjyre som departementet arbeider med, samt i de plakater som slås opp i forlegningene med opplysninger om hvem som er tillitsmenn.

Det er derfor Nemndas oppfatning at mannskapene har tilstrekkelige muligheter til å gjøre seg kjent med ordningen både før og etter innrykk. Problemet er nå først og fremst å få mannskapene til å lese det materieell de får utlevert.

Reiseutgifter ved tilbakekalling under permisjon.

Foranlediget av to tilfeller Ombudsmannen hadde hatt til behandling, har Nemnda drøftet spørsmålet om nødvendigheten av å få klare bestemmelser om hvordan det skal forholdes med hensyn til dekning av reiseutgifter når personell, menige eller befal, kalles tilbake fra permisjon. Det var Nemndas oppfatning at det var nødvendig med regulerende bestemmelser på dette felt, og spørsmålet ble derfor tatt opp med Forsvarsdepartementet. Departementet forela spørsmålet for overkommandoene, som har uttalt at slik tilbakekalling forekommer ytterst sjelden, og at det neppe er behov for nærmere regler. Departementet erklærte seg enig med overkommandoene, men foranlediget innrykket en melding i KtF om at hvert enkelt tilfelle skulle forelegges ved-

kommende overkommando, mens tvilstilfeller skulle forelegges departementet til avgjørelse.

Nemnda gikk ut ifra at denne melding ville være tilstrekkelig til å gjøre det kjent for personellet at det var anledning til å få dekket reiseutgiftene i slike tilfelle, og fant ikke grunn til å foreta seg noe ytterligere i saken før en får se hvordan denne ordningen virker.

Opphevelse av militær rettergang i fredstid.

Ombudsmannen har vært representert i det utvalg som forberedte overgangen til sivil rettergang, og Nemnda er orientert om det arbeid som er utført i den forbindelse.

Nemnda har intet å bemerke til den ordning som nå er gjennomført, men har overfor departementet gjort oppmerksom på nødvendigheten av en effektiv kontroll med utøvelsen av disiplinærmyndigheten og fornøden veiledning for det personell som har disiplinærmyndighet. Videre har Nemnda pekt på nødvendigheten av rask behandling av de militære straffesaker.

Ytringsfriheten innen Forsvaret.

Ombudsmannen har hatt til behandling en sak hvor en befalingsmann var ilagt en refse for formen og innholdet i en tidligere henvendelse til Ombudsmannen.

Det var Ombudsmannens oppfatning at formen og innholdet i skrevet hverken var ubehersket eller respektstridig. Ombudsmannen har tatt saken opp, men noen endelig avgjørelse foreligger ikke.

Nemnda finner saken alvorlig, og reagerer sterkt over at en som henvender seg til Ombudsmannen blir refset for formen og innholdet i sin henvendelse. Skal Ombudsmannen og Nemnda kunne utføre de oppgaver de er pålagt og skal mannskapene og befalet her finne et organ de kan gå til med sine vanskeligheter, må forutsetningen være at de må kunne gjøre det uten frykt for at de etterpå vil kunne bli refset for det. De må også i en henvendelse til Ombudsmannen kunne uttrykke seg noe frimodigere enn det som er forenlig med innholdet i en henvendelse tjenestevei.

Saken må sees på bakgrunn av de gjeldende bestemmelser om ytringsfriheten innen Forsvarsmakten (KtF 15/11 1945 «Sikring av ytringsfriheten innen Krigsmakten»). Nemnda går ut fra at opprettelsen av tillitsmannsutvalg og Ombudsmannsnemnd gjør en revisjon av bestemmelsene nødvendig og antar at en samtidig hermed påny bør vurdere de øvrige bestemmelser.

Ombudsmannen er bedt om å se nærmere på saken.

Erstatning for tapte og skadede effekter.

Denne sak er tidligere omtalt i Nemndas beretninger. Nemnda er fortsatt av den oppfatning at en på dette område må få klare regler som stemmer overens med vanlig sivilrettslig praksis, både når det gjelder ansvars fastsettelse og inndriving av erstatning. Forsvarsdepartementet arbeider fortsatt med dette spørsmål.

Målbruk i Forsvaret.

Noregs Mållag har i en henvendelse til Ombudsmannen pekt på at målmisbruket i Forsvaret er til skade for enkelte soldater. Nemnda ble i henvendelsen fra Noregs Mållag anmodet om å overveie om den kunne være til hjelp for å få rettet på dette.

Saken ble drøftet i Nemnda, som også gjorde seg kjent med gjeldende bestemmelser på dette område. De bestemmelser som gjelder for målbruk i statstjenesten i dag er klare, og tar etter Nemndas mening tilstrekkelig hensyn til de tillatte målformer. Nemnda fant derfor ikke å kunne foreta seg noe annet i saken enn å henstille til Forsvarsdepartementet å innskjerpe at de gjeldende bestemmelser blir fulgt.

Reglene om bruk av dyre medisiner i Forsvaret.

Under en befarung hadde Nemnda på forlegningens sykestue en samtale med en soldat som hadde gått i 14 dager og ventet på medisiner som var forskrevet av en spesialist. Det ble opplyst at grunnen til at det hadde gått så lang tid var at det i dette tilfelle gjaldt dyre medisiner, hvor det først måtte innhentes samtykke fra overordnet myndighet før medisinerne kunne utleveres.

Nemnda pekte på det ytterst uheldige i at en pasient skulle bli gående så lenge uten å få de medisiner en spesialist hadde uttalt var påkrevet. Nemnda ba om at forholdet ble nærmere undersøkt. Avdelingen hevdet at gjeldende instruks for bruk av slike medisiner var fulgt, og at det var årsaken til at det hadde tatt så lang tid. Avdelingen ba samtidig Nemnda undersøke mulighetene for å få endret reglene.

Etter å ha gjennomgått gjeldende bestemmelser, fant imidlertid Nemnda ikke noen grunn til å foreslå endringer. Praksis er at det der hvor det ikke er noe til hinder, først skal innhentes forhåndssamtykke, eventuelt pr. telefon. Vil verdifull tid allikevel gå tapt, kan samtykke innhentes etter bruk. Etter

Nemndas oppfatning er det dermed etablert en smidig ordning, som ikke skulle gjøre det nødvendig at en soldat ble gående i 14 dager og vente på medisiner.

Forslagsordning i Forsvaret.

Utkast til retningslinjer for en forslagsordning i Forsvaret har vært forelagt Nemnda til uttalelse. Nemnda hadde intet å bemerke til det foreliggende utkast. Nemnda uttalte sin glede over at ordningen også ble gjort gjeldende for de menige mannskaper.

Forslagsordningen vil forhåpentlig bidra til å aktivisere mannskapene og bidra til å øke interessen for tjenesten.

Vakt- og beredskapsordningen ved H. M. Kongens Garde.

Denne sak er utførlig omtalt i beretningen for 1954. Nødvendigheten av å finne en tilfredsstillende løsning ble også understreket i militærkomitéens innstilling i forbindelse med beretningen.

Det er senere arbeidet videre med saken. Det er nå foretatt vesentlige innskrenkninger i Gardens vaktoppdrag, idet det er funnet andre måter å ordne vaktholdet på uten at Nemnda finner grunn til å gå nærmere inn

Så vidt Nemnda kan se, vil nyordningen på nyordningen. føre til store lettelser i Gardens anstrengende tjeneste og vil gi mer tid til den nødvendige utdanning.

Opptjening av forsømt tjeneste.

Saken har fått bred omtale i beretningen for 1954, hvor det ble pekt på hvor urimelige de gjeldende regler var. Det er siden arbeidet videre med saken, og den står nå foran sin umiddelbare avslutning, idet Forsvarsdepartementet har lagt fram et forslag til nye regler. Etter det nye forslag vil det avgjørende moment for spørsmålet om opptjening være om opptjening er nødvendig for at den vernepliktige skal fylle sin stilling ved mobilisering. Videre gir forslaget detaljerte regler om opptjening, noe forskjellig for rekruttperiode, brigadeperiode og repetisjonsøvelser.

Forslaget skaper klarhet på et for soldatene meget viktig felt, og Nemnda håper at de endelige regler blir utformet overensstemmende med forslaget.

Det er videre utarbeidet forslag om nye regler for godskriving av tjeneste ved militære skoler og kurs, godskriving av tjeneste i annen forsvarsgren og tjeneste i annet land. Nemnda går ut fra at reglene vil bli satt i kraft i den nærmeste fremtid.

Sivilundervisningen.

Under Nemndas befaringer har det av og til fremkommet kritikk over den måten sivilundervisningen drives på. Det gjelder spesielt mindre avdelinger hvor det ikke finnes undervisningsledere, og hvor det øvrige befall ikke er skikket eller har anledning til å ta seg av sivilundervisningen. Delvis gjelder kritikken også de fastkommanderte mannskapers muligheter til å delta i undervisningen.

Til Nemndas møte den 14. desember ble derfor undervisningsinspektør D. Tveito i Flyvåpnet, som også hadde vært medlem av den kommisjonen som forberedte sivilundervisningen, innbudt til å redegjøre for bakgrunnen for undervisningen og hvordan det hele var lagt opp og gjennomført. Det er Nemndas oppfatning at opplegget med brevundervisning er godt. Det hele er imidlertid ennå så nytt at en ikke kan trekke noen sikre konklusjoner. Endel vanskeligheter med gjennomføring av programmet er til stede, men disse er myndighetene oppmerksomme på, og Nemnda går ut fra at vanskelighetene vil bli eliminert etterhvert som erfaringene blir større og hele virksomheten kommer ordentlig i gang.

Tannlegetjenesten.

Nemnda har fra førstegangstjenestegjørende hørt mange klager over tannlegetjenesten i Forsvaret. Den virker ikke tilfredsstillende. Det samme inntrykk får en av henvendelser til Ombudsmannen.

Den alminnelige oppfatning er at den vernepliktige har krav på fri tannpleie i en slik utstrekning at hans tannstatus, når han dimitteres fra tjenesten, ikke er dårligere enn da han kom inn til tjeneste. Gjeldende regler for militær tannpleie i fred (KtF nr. 8 — 1951 side 101) gir imidlertid ikke grunnlag for en slik oppfatning.

Gjeldende regler sier bare «at utskrevne korporaler og menige av alle forsvarsgrener har rett til fri tannbehandling under tjeneste i den utstrekning den kan ytes av den tannlege som er innbeordret til vedkommende avdeling eller garnison.» (Uthevet her.)

Behandlingen omfatter, sier reglene, tannuttrekning og andre kirurgiske inngrep, tannrensing og behandling av tannkjøttssykdommer, plombering med amalgam og for fortennes vedkommende med emaljeseament, samt nødvendige rotbehandlinger. All behandling som ikke går inn under denne bestemmelse, eller som på grunn av forholdene ikke kan utføres av den innbeordrede tannlege, regnes for spesialbehandling. Slik spesialbehandling

kan ikke utføres uten at Tannlegesjefens samtykke er innhentet på forhånd.

Det er helt på det rene at de ytterst fåtallige og sterkt skiftende innbeordrede, vernepliktige tannleger bare makter å dekke en beskjeden del av de vernepliktiges behov for tannpleie. En har derfor i den senere tid lempet noe på adgangen til å benytte sivilt praktiserende tannleger. Den alminnelige mangel på tannleger medfører imidlertid at det er vanskelig å få avtalt tid hos tannlegen, og da det dessuten ofte er langt til nærmeste tannlege, skaper tannlegebesøkene vansker for tjenesten.

Nemnda har ingen oversikt over de vernepliktiges behov for tannbehandling. En vet at behovet er stort, at det varierer i de forskjellige landsdeler, og at Marinen er den av forsvarsgrenene som synes å ha de største vanskeligheter.

En rapport fra en stasjonstannlege i M.K.N. gir et dystert bilde av behovet. Stasjonstannlegen sier i sin rapport at han, etter å ha tjenestegjort i et halv år innen Marinekommandoen har fått et nedslående bilde av tannforholdene og munncygiene hos mannskapene. Blant 140—150 nyinnkalte har han tilfeldig plukket ut 80 mann til nærmere undersøkelse. Alderen var 19—20 år, og de fleste var fiskere eller sjømenn. De 80 undersøkte hadde 25,2 tenner i behold. 4 tenner pr. mann var gått tapt på grunn av tannrøte. Av tydelig caries angrepne tannflater var det 1 787, altså 22,3 huller pr. mann. 10 stykker hadde plateproteser av et eller annet slag, vesentlig helproteser i overkjeven. Henimot $\frac{1}{3}$ hadde tydelige kroniske tannkjøttbetennelser med ødematøst og blødende tannkjøtt.

Liknende undersøkelser er, så vidt vites, ikke foretatt i andre Marinekommandoer eller i de andre forsvarsgrener. Ovennevnte undersøkelse gir neppe uttrykk for tannforholdene hos gjennomsnittsrekrutten. Til det er materialet for lite og for ensidig hva yrke og bosted angår. Undersøkelser viser imidlertid at behovet for tannpleie er stort allerede ved nyinntak av vernepliktige. Dertil kommer behovet for vedlikehold av tennene i de 16—18 måneder den vernepliktige er inne til tjeneste.

For om mulig å kunne antyde et forslag til bedring av tannlegetjenesten i Forsvaret, ble tannlegesjefen, oberstløytnant Tom Høegh og generalsekretæren i Den norske tannlægeforening, Knut Gard, bedt om å møte i Nemndas møte den 14. desember 1956. Etter å ha drøftet saken, ba Nemnda generalsekretær Knut Gard om å legge fram et forslag til nyordning av tannlegetjenesten.

Generalsekretær Knut Gard har senere i et

skriv til Ombudsmannen redegjort for en ordning som både Tannlægeforeningens hovedstyre og Tannlegesjefen i Forsvaret har erklært seg enig i. Skrivet lyder som følger:

«Vi henviser til møtet i Ombudsmannsnemnda 14. desember 1956, hvor bl. a. vår generalsekretær var til stede. Generalsekretæren fikk, som Den norske tannlægeforenings representant, i oppdrag å be tannlægeforeningen komme med et forslag til ordning av tannlegetjenesten innen Forsvaret, på grunnlag av den debatt som var ført under møtet.

Før krigen var tannpleien for våre soldater, som naturlig var, meget enkelt organisert, idet soldatene vanligvis ikke hadde lenger verneplikt enn 84 dager. Det pålåg da soldatene personlig å sørge for tannpleien hjemme, og tannpleien på øvelsesplassen innskrenket seg til det vi kaller «øyeblikkelig hjelp» ved smerter. Det ble dog utført en del konserverende tannpleie, men det var ingen plikt som hvilte på Forsvaret.

Siden 1945 er saken kommet i en helt annen stilling i og med den stadig lengere øvelses-tid, og man uttrykker det i dag gjerne slik at soldatene har krav på en tannpleie som fører til at han ikke forlater militærtjenesten med dårligere tenner enn da han kom inn i tjenesten.

Forsvarets Sanitet og tannlegestanden var på ingen måte rustet til å ta opp denne meget større oppgave. Norges Tannlegehøgskole ble stengt av okkupasjonsmakten i 1943, og resultatet var at man i stor utstrekning måtte få tannlegetjenesten utført de første årene ved hjelp av personell som hadde utført sin fredstjeneste allerede før krigen. Det skulle dessuten organiseres skikkelige tannlegekontorer, idet tannlegetjenesten før krigen ble utført med et meget enkelt ambulerende feltutstyr.

I 1948 søkte vi kontakt med Forsvarskommisjonen, og en innstilling, utarbeidet av en komité av tannleger, nedsatt i samarbeide med Sanitetssjefen og Forsvarskommisjonens generalsekretær, ble akseptert av Forsvarskommisjonen. På grunn av utviklingen, ble Forsvarskommisjonens innstilling for vårt felt aldri behandlet. Tannlegetjenesten har så fortsatt uten at det er trukket opp noen ramme, med innbeordrede DK-tannleger i meget beskjedne stillinger og uten at det på noen øvelsesplass eller ved noen avdeling er ansatt fast tannlege.

Etter at «Lov om folketannrøkt» var vedtatt i 1949, og folketannrøkten i Finnmark satt ut i livet i 1950, forsøkte vi, i samarbeide med Forsvarets Sanitet, å få opprettet en første garnisonerende tannlegestilling på en av våre øvelsesplasser. Forsvarsdepartementet aksepterte planen, men den ble den gang stoppet av Sosialdepartementet på grunn av mangel på tannleger og mangel på søkere i Folketannrøkten.

Dette er bakgrunnen for de mange klager til Ombudsmannen og Ombudsmannsnemnda, og vi er overbevist om at man aldri vil kunne få en tilfredsstillende tannpleie for soldatene med den nåværende helt løse ordning.

Vi er, på den annen side, overbevist om at man ved å etablere en enkel men fast ramme om tannlegetjenesten vil kunne få en tann-

pleie som er meget god og som soldatene, etter vår oppfatning, har krav på.

Vi foreslår, som nevnt under møtet i Ombudsmannsnemnda, at det ansettes 6 fastlønnede tannleger i våre 6 militærdistrikter som kontroll- eller kommandotannleger. Stillingene gis majors grad og majors lønn. Innehaverne pålegges tre timers kontortid pr. dag. Det tilsvarende en rekke av de stillinger som i dag finnes på legesiden i Forsvarets Sanitet, i Hæren, Flyvåpnet og i Marinen. Tannlegen skal være Tannlegesjefens representant i distriktet. Han skal være ansvarlig for at det er tilstrekkelig antall tannleger i tjeneste — han skal videre sørge for at tannlegeutstyret innen distriktet er i orden og gjøre forestillinger om nytt utstyr. Han skal videre kontrollere magasinene i området, hva tannlegeutstyr og materialer angår. Han skal endelig kontrollere og rettlede tannlegene som er ute i tjeneste og de privatpraktiserende som utfører arbeide for Forsvaret.

I de større militære sentra, hvor det til enhver tid er behov for mere enn 1 tannlege, ansettes en garnisonerende tannlege med lønns- og arbeidsvilkår som fastsatt for distriktstannlege Kl. A i Folketannrøkten. Etter de opplysninger som foreligger for Tannlegesjefen, vil det bli spørsmål om å ansette ca. 10 tannleger. Disse tannleger skal være an-

svarlige for tannpleien på vedkommende sted og sørge for systematisk behandling av soldatene og elevene. De skal også være direkte faglig foresatt for den andre tannlegen på vedkommende sted, som avtjener sin verneplikt som tannlege.

Vi har ingen sikker oversikt over meromkostningene ved denne plan, men vi tror ikke at planen blir vesentlig dyrere enn den ordning man nå har. Det er nemlig, uten videre, innlysende at med en effektiv ordning vil det bli utført mere og mere tilfredsstillende arbeide.

Hovedstyret er ikke i tvil om at en ordning som foreslått ovenfor, vil eliminere praktisk talt alle berettigede klager over tannpleien, og vil bevirke at tannpleien blir en populær institusjon innen Forsvaret. Hovedstyret vil derfor anbefale på det varmeste at man søker planen realisert så omgående som mulig.»

Nemnda mangler faglig forutsetning for å bedømme Tannlægeforeningens forslag. Det er imidlertid Nemndas oppfatning at forslaget betyr en bedre organisering av tannlegetjenesten enn tilfellet er i dag.

Nemnda vil tilrå at forslaget tas opp til vurdering idet det er absolutt nødvendig snart å få tannpleien i Forsvaret mer effektiv.

Oslo, februar 1957.

Arthur Ruud.

Rolf Hansen.

Erland Asdahl.

Reidar Tveten.

Bjarne Lyngstad

Kåre Hansen.

Cato Kvaal.